

การใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับในประเทศไทย

ในบทนี้ ผู้เขียนจะได้ศึกษาถึงปัญหาและข้อขัดข้องในการบังคับโทษปรับในประเทศไทย และแนวคิดและความจำเป็นในการนำมาตรการอื่นมาใช้เสริมใช้แทนการลงโทษปรับ เนื่องจากพบว่า การบังคับโทษปรับอาจมีความไม่เท่าเทียมกัน เพราะบุคคลแต่ละคนมีฐานะทางการเงินต่างกัน ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางการเงินดีมีความสามารถในการเสียค่าปรับจะไม่เกรงกลัวต่อการบังคับโทษปรับและมีแนวโน้มในการกระทำความผิดซ้ำอีกในภายหน้า และการกักขังแทนค่าปรับถือเป็นการบังคับโทษปรับที่ผิดวัตถุประสงค์ของโทษปรับ ซึ่งเป็นโทษที่ต้องการบังคับเอาภัยพิบัติ มีโทษเสรีภาพของผู้กระทำความผิด ดังนั้น ผู้เขียนจะศึกษาถึงการใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับ ซึ่งได้แก่ การรอกการกำหนดโทษปรับหรือรอกการลงโทษปรับ การผ่อนชำระค่าปรับ มาตรการทำงานบริการสังคม มาตรการในรูปแบบของการให้การศึกษาและการฝึกอบรม มาตรการในรูปแบบของการทำให้เกิดความอับอาย และจะศึกษาถึงวิธีการบังคับโทษปรับและการใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับในกรณีการลงโทษนิติบุคคล ให้มีการลงโทษที่เหมาะสมกับสถานะของนิติบุคคล ซึ่งได้แก่ การผ่อนชำระค่าปรับ และการห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง ทั้งนี้ เพื่อกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในประเทศไทยต่อไป

4.1 ปัญหาและข้อขัดข้องในการบังคับโทษปรับในประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า การบังคับโทษปรับในประเทศไทย ยังมีปัญหาและข้อขัดข้องบางประการ ทำให้การบังคับโทษปรับไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ในการให้ความเป็นธรรมกับผู้กระทำความผิดได้ ปัญหาดังกล่าวได้แก่ ปัญหาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ปัญหาการกักขังแทนค่าปรับ ปัญหาเรื่องการกำหนดค่าปรับ และปัญหาโทษที่จะลงแก่นิติบุคคล รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 ปัญหาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การลงโทษ

การลงโทษปรับทางอาญา มีปัญหาเกี่ยวกับความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษบางประการ ซึ่งปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนได้วิเคราะห์จากทฤษฎีและวัตถุประสงค์ของการลงโทษ สภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน พบว่า การลงโทษปรับโดยทั่วไปจะเป็นการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence) เพื่อข่มขู่ผู้กระทำความผิดให้เข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก อันจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลโดยรวมขึ้นอีก ส่วน

วัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution) นั้น แทบจะไม่มีอยู่เลยในการลงโทษปรับ เนื่องจากการลงโทษปรับเป็นการลงโทษในเชิงทรัพย์สิน ไม่ได้กระทบต่อชีวิตร่างกายและเสรีภาพใด ๆ ของผู้กระทำความผิด การลงโทษจึงไม่ได้มุ่งที่จะแก้แค้นทดแทน หรือกระทำให้สาสมกับความผิด แต่เป็นการลงโทษเพื่อต้องการให้ผู้กระทำความผิดเยียวยาความเสียหายมากกว่า และไม่ต้องการให้มีการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกในอนาคต และแนวโน้มในปัจจุบันที่นานาประเทศต่างให้ความสำคัญต่อการบังคับใช้โทษทางอาญา คือ การลงโทษเพื่อการปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation) ซึ่งเป็นการลงโทษเพื่อวัตถุประสงค์ในอนาคต มีลักษณะคล้ายกับการลงโทษเพื่อการข่มขู่ แต่มีความแตกต่างกันตรงที่การลงโทษเพื่อการแก้ไขปรับปรุงนั้น ส่งผลเป็นการเฉพาะตัวแก่ผู้กระทำความผิดเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับโทษแล้วจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกลับตัวเป็นคนดี เพื่อเข้าสู่สังคมได้อีกครั้งโดยไม่เกิดปมด้อยว่าตนได้เคยกระทำความผิดและได้รับโทษ การลงโทษในลักษณะดังกล่าวมักใช้มาตรการหลีกเลี่ยงการจำคุกเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการใช้วิธีคุมความประพฤติ การทำงานบริการสังคม หรือการฝึกอาชีพ

จากการศึกษาในมิติเกี่ยวกับความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษกับการบังคับโทษปรับในปัจจุบันพบว่า การลงโทษปรับไม่สอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อการข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence) แต่ประการใด เนื่องจากการลงโทษปรับกับบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มักไม่ก่อให้เกิดประโยชน์เป็นการข่มขู่หรือยับยั้งเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดซ้ำขึ้นมาอีก เหตุเพราะการลงโทษปรับแม้ว่าจะกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดก็ตาม แต่หากมิได้สร้างความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจให้แก่ผู้นั้นแต่อย่างใด ในบางครั้งผู้กระทำความผิดจึงยอมที่จะเสียค่าปรับแต่โดยดี เนื่องจากเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่ได้รับแล้ว ผลประโยชน์อาจมีมากกว่าค่าปรับที่ต้องเสียอยู่มาก จึงอาจกล่าวได้ว่าโทษปรับมิได้สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันโทษปรับกลับสร้างความลำบากแก่ผู้ยากจนหรือผู้มีปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เป็นชนชั้นกลางรวมทั้งชนชั้นล่างหรือที่เรียกว่าชนชั้นกรรมาชีพซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และสำหรับผู้ต้องโทษที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ไม่มีเงินมาชำระค่าปรับ การบังคับโทษปรับอาจทำให้ผู้นั้นต้องถูกใช้มาตรการเสริมและแทนการปรับอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ การยึดทรัพย์สินใช้แทนค่าปรับและการกักขังแทนค่าปรับ โดยเฉพาะการกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งเป็น การลงโทษที่มุ่งเอาทับเสรีภาพของบุคคลผู้ต้องโทษปรับ อันเป็นบังคับโทษปรับที่ผิดประเภท กล่าวคือ ความผิดที่จะกำหนดโทษปรับมักจะเป็นความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง ซึ่งต่างจากการลงโทษจำคุกหรือกักขัง ซึ่งมักจะเป็นความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงกว่าความผิดที่ต้องใช้โทษปรับ แต่มาตรการที่นำมาบังคับใช้แก่กรณีที่ผู้ถูกลงโทษปรับไม่ชำระค่าปรับกลับใช้มาตรการยึดทรัพย์สินหรือกักขังแทนค่าปรับ ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่าโทษกักขังเป็นโทษที่บังคับเอาทับเสรีภาพ ในขณะที่โทษปรับเป็นที่โทษบังคับกับทรัพย์สิน ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าเมื่อโทษเริ่มต้นที่ศาลใช้ลงแก่

ผู้กระทำความผิดคือโทษปรับ ซึ่งมุ่งหมายบังคับเอากับทรัพย์สิน แต่พอผู้ต้องโทษปรับไม่สามารถชำระค่าปรับได้เพราะมีฐานะยากจนหรือกรณีที่ผู้ต้องโทษขัดขืนไม่ยอมชำระค่าปรับก็กลับนำเอาการลงโทษกักขังซึ่งมุ่งกระทำต่อเสรีภาพมาใช้ เท่ากับเป็นการซ้ำเติมบุคคลที่มีฐานะยากจนให้มีสภาพแวดล้อมเลวร้ายลงไปอีก และมีได้กระทบต่อผู้นั้นเท่านั้นแต่ยังกระทบต่อบุคคลในครอบครัวของผู้นั้นด้วย มาตรการกักขังแทนค่าปรับจึงถูกมองว่ากระบวนการยุติธรรมเข้มแข็งแก่คนยากจน ในขณะที่การลงโทษนั้นไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือผู้มีฐานะดีทางสังคมได้ และในบางความผิดศาลอาจมีเจตนาหลีกเลี่ยงการจำคุกกระยะสั้น โดยเฉพาะการลงโทษปรับในความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือความผิดลหุโทษ แต่การที่ต้องมาบังคับโทษปรับด้วยมาตรการกักขังแทนค่าปรับนั้น จึงเท่ากับเป็นการทำให้ผู้ต้องโทษปรับต้องถูกบังคับเอากับเสรีภาพและถูกจำคุกในระยะสั้น

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การกักขังแทนค่าปรับ เป็นมาตรการบังคับโทษปรับที่ผิดวัตถุประสงค์และผิดประเภท แม้ว่ากฎหมายปัจจุบันจะเปิดโอกาสให้ผู้ต้องโทษปรับที่ไม่มีเงินชำระค่าปรับ สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อทำงานบริการสังคมหรือบริการสาธารณะโดยหักค่าปรับออกจากการทำงานบริการสังคมในอัตราวันละ 200 บาทได้ก็ตาม แต่วิธีการดังกล่าวก็มีข้อจำกัดบางประการ คือ ข้อจำกัดด้านอัตราค่าปรับจะต้องเป็นกรณีที่ศาลลงโทษปรับไม่เกิน 80,000 บาท และจะต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับร้องขอต่อศาลเท่านั้น และในประการสำคัญคือ นอกจากมาตรการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับแล้ว การบังคับโทษปรับของประเทศไทยไม่มุ่งเน้นการการลงโทษเพื่อการปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation) อันเป็นหลักการลงโทษที่นานาประเทศต่างยึดเป็นหลักสำคัญเท่าที่ควร

ผู้เขียนจึงเห็นว่า หากมีการแสวงหามาตรการอื่น ๆ มาเสริมและแทนโทษปรับในประเทศไทย จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อการบังคับโทษปรับ ทำให้การบังคับโทษปรับถูกต้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษอย่างที่สุด

4.1.2 ปัญหาการกักขังแทนค่าปรับ

เมื่อผู้ต้องโทษไม่ชำระค่าปรับ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ส่วนมากแล้วศาลมักใช้วิธีการกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งนอกจากจะไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของการลงโทษปรับแล้ว ยังมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องโทษปรับอีกด้วย เนื่องจากโดยสภาพของการกักขังนั้น เป็นมาตรการที่จะควบคุมตัวบุคคลไว้ในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง แม้ว่าในปัจจุบันตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 24 (ซึ่งแก้ไขโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2545 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 120 ตอนที่ 4 ก. หน้า 1 วันที่ 8 มกราคม 2546 โดยมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามปีนับจากวัน

ประกาศราชกิจจานุเบกษา โดยจะมีผลบังคับใช้ในวันที่ 9 มกราคม 2549) ได้กำหนดให้ผู้ที่ต้องโทษกักขังให้กักตัวไว้ในสถานที่กักขังซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ สถานีตำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนก็ตาม การถูกกักขังแทนค่าปรับก็ทำไปเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้นั้น ทั้ง ๆ ที่ผู้ถูกกักขังแทนค่าปรับ แท้จริงแล้วมิใช่ผู้ที่ถูกลงโทษกักขัง หากเป็นผู้ที่ถูกลงโทษปรับที่มุ่งจะเอาทรัพย์สินของผู้นั้นมาชำระตามจำนวนที่ศาลกำหนด เพื่อดำเนินการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำของผู้นั้น การที่ศาลสั่งให้ผู้นั้นต้องถูกกักขังแทนค่าปรับนั้น จึงเป็นเหตุให้ผู้นั้นต้องสูญเสียเสรีภาพโดยไม่สมควรและไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของการลงโทษปรับ

นอกจากนี้ การใช้วิธีการกักขังแทนค่าปรับนั้น ส่งผลที่รัฐจะต้องรับผิดชอบดูแลอีกหลายประการ กล่าวคือ เมื่อผู้ต้องโทษปรับถูกกักขังแทนค่าปรับเป็นจำนวนมาก รัฐย่อมจะต้องรับภาระในการควบคุมดูแลผู้ถูกกักขังเพิ่มมากขึ้น และปัจจุบันพบว่า มีผู้ต้องโทษกักขังที่รัฐต้องรับภาระเลี้ยงดูเนื่องจากไม่มีเงินชำระค่าปรับจำนวนมาก แม้การกำหนดให้คิดโทษกักขังแทนค่าปรับในอัตรา 200 บาทต่อวัน แต่เมื่อเทียบกับค่าอาหารและค่าใช้จ่ายของรัฐในการเลี้ยงดูผู้ต้องโทษกักขังแล้ว อาจเป็นจำนวนเงินที่ใกล้เคียงกันหรืออาจมากกว่า 200 บาท จึงไม่เกิดประโยชน์ต่อรัฐแต่ประการใด และผลที่ตามมาได้แก่ปัญหาในเรื่องสถานที่กักขัง เพราะการกักขังผู้ต้องโทษซึ่งถูกกักขังแทนค่าปรับนั้น กฎหมายแก้ไขใหม่ให้จัดให้ผู้ต้องโทษกักขังไว้ในสถานที่อันมิใช่เรือนจำ สถานีตำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน รัฐจึงต้องมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการดำเนินการดังกล่าวอีกเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสถานที่ บุคลากร สวัสดิการ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

และในประการสำคัญ การกักขังแทนค่าปรับถือว่าเป็นการจำคุกกระยะสั้น ทำให้ผู้นั้นต้องถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพในบางประการ และการต้องถูกกักขังรวมกับนักโทษที่กระทำความผิดอย่างอื่นอันเป็นความผิดร้ายแรง อาจทำให้ผู้ต้องถูกกักขังนั้นเรียนรู้พฤติกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชญากรรม หรือได้รับการถ่ายทอดวิธีการก่ออาชญากรรม และทำให้ผู้นั้นต้องสูญเสียคุณค่าในตนเองไป เนื่องจากได้รับการตราหน้าต่อสังคมว่าเป็นคนชั่วๆ แม้ว่าจะถูกศาลพิพากษาลงโทษเพียงปรับก็ตาม ดังหลักการของทฤษฎีตราหน้า (Labeling Theory) ซึ่งกล่าวว่า บุคคลที่เคยต้องโทษจำคุกมานั้น มักถูกตราหน้าจากสังคมซึ่งไม่ยอมรับคนประเภทนี้กลับมาสู่สังคมใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการคบหาสมาคมฯ หรือการประกอบอาชีพ เมื่อผู้นั้นต้องออกมาสู่สังคมแล้วอาจมีแนวโน้มกระทำความผิดอื่นๆ ที่ร้ายแรงต่อไปได้ ประกอบกับในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในเกือบทุกประเทศว่า การใช้มาตรการจำคุกในการแก้ไขผู้กระทำความผิดนั้นไม่เกิดผลดี เนื่องจากเป็นการทำลายทรัพยากรมนุษย์และยังเป็นการต่อรัฐในการเลี้ยงดูผู้ต้องขังอีกด้วย ข้อพิพาทดังกล่าวสังเกตได้จากกรณีที่องค์การสหประชาชาติได้มีมติให้สมาชิกนำไปปฏิบัติด้วยว่า “ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดนั้น การใช้

เรือนจำควรจะเป็นมาตรการสุดท้าย" (Imprisonment should be the last resort) ซึ่งหมายถึงว่าให้ทุกประเทศพึงหาทางลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำให้ได้มากที่สุด โดยพยายามเสาะหามาตรการอื่นมาใช้ทดแทนการจำคุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community – Based Correction) ซึ่งเป็นมาตรการที่มีความเหมาะสมและประหยัดมากกว่าการใช้โทษจำคุก

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community – Based Correction) หมายถึง การใช้มาตรการในการควบคุมและแก้ไขผู้กระทำความผิดแบบต่าง ๆ ที่ได้กระทำในชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนเข้ามาช่วยแก้ไขผู้กระทำความผิด เช่น พนักงานคุมประพฤติ อาสาสมัคร รวมทั้งเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขผู้กระทำความผิดอีกด้วย ซึ่งถือเป็นมาตรการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) อย่างหนึ่งที่มุ่งใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนให้สอดคล้องกับผู้กระทำความผิดแต่ละคน โดยดูจากพฤติกรรมแห่งการกระทำความผิดและฐานความผิด โดยมักมีเงื่อนไขต่าง ๆ เข้ามากำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติตาม ซึ่งจะมีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน เพื่อให้สามารถนำไปบังคับใช้ได้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคนที่มีสาเหตุแห่งการแก้ไขปรับปรุงที่แตกต่างกัน ดังนั้น การกำหนดมาตรการอื่นมาเสริมและแทนการปรับจะมีผลช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับการบังคับค่าปรับและลดปัญหาจากการกักขังแทนค่าปรับและก่อให้เกิดผลดีต่อผู้กระทำความผิดและต่อสังคมหลายประการดังนี้

1. เพื่อเป็นการลดความเสียหาย หรือลดรอยมโนทินแก่ผู้ที่ถูกกักขังแทนค่าปรับ เป็นการลดโอกาสในการเรียนรู้หรือถ่ายทอดเทคนิคอาชญากรรมจากผู้ต้องขังที่เป็นอาชญากรอาชีพ อันอาจทำให้ผู้นั้นกลายเป็นอาชญากรอาชีพไปในที่สุด และยังสามารถกลับเข้าสู่สังคมเพื่อใช้ชีวิตตามปกติ ไม่ถูกตราหน้าว่าเป็นคนขี้คุก หรือถูกตัดออกจากครอบครัว เพื่อนฝูงและสังคม ซึ่งอาจเป็นสาเหตุของปัญหาอื่นๆ ตามมา

2. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ปรับสภาพชีวิตในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยผู้กระทำความผิดจะได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ที่คอยดูแลควบคุมและให้คำปรึกษาดลอดจนให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้นั้นสามารถปรับตัวเองในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ตามปกติ สามารถประกอบอาชีพและอยู่ร่วมกับญาติพี่น้องได้ อีกทั้งยังทำให้ผู้กระทำความผิดได้ทราบความเจริญก้าวหน้าของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปและไม่กลับไปติดต่อกับสังคมของอาชญากรอีก

3. เพื่อลดความแออัดในสถานกักขัง และช่วยรัฐประหยัดงบประมาณในส่วนของการคุมตัวผู้ถูกกักขังไว้ในสถานที่กักขัง และในขณะเดียวกันก็เป็นการลดภาระงานของ

ราชทัณฑ์ได้อีกส่วนหนึ่ง ทำให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์สามารถไปปฏิบัติหน้าที่ในการงานที่มีความสำคัญมากกว่าได้เต็มที่ยิ่งขึ้น เช่น การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในเรือนจำ

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การใช้มาตรการอื่นมาเสริมและแทนการปรับจะช่วยสร้างความเป็นธรรมแก่สังคมมากขึ้น โดยเฉพาะอาชญากรรมที่ไม่มีเจตนาชั่วร้าย หรือเกิดจากสันดานชั่วร้าย (Mala Inse) หรือเป็นอาชญากรรมที่เกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายที่เป็นข้อห้าม (Mala Prohibita) เช่น ความผิดเกี่ยวกับการจราจร การเสพยาเสพติด ความผิดเล็กน้อย และความผิดลหุโทษ เป็นต้น โดยการกำหนดมาตรการหลักเสี่ยงมิให้ผู้ต้องโทษปรับต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ มาตรการดังกล่าว อาทิเช่น การรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับ การผ่อนชำระค่าปรับ การให้ทำงานบริการสังคม และการให้การศึกษาและฝึกอบรม เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นมาตรการที่หลักเสี่ยงการกักขังแทนค่าปรับทั้งสิ้นและเป็นมาตรการที่มุ่งหวังให้การบังคับโทษปรับเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รายละเอียดของมาตรการต่าง ๆ จะได้กล่าวต่อไป

4.1.3 ปัญหาเรื่องการกำหนดค่าปรับ

การกำหนดโทษทางอาญาเป็นนโยบายทางอาญาที่มุ่งคุ้มครองและป้องกันสังคม โทษทางอาญาที่นิยมใช้กันมากที่สุดในปัจจุบัน คือ โทษปรับ ไม่ว่าจะเป็นการใช้โทษปรับเป็นโทษประธาน คือ การลงโทษปรับสถานเดียว หรือการใช้โทษปรับเป็นโทษอุปกรณ์ คือ การลงโทษปรับควบคู่กับการลงโทษจำคุก คือ การลงโทษจำคุกและปรับ

ปัญหาเรื่องการกำหนดอัตราโทษพบว่า การกำหนดค่าปรับโดยศาลนั้น ตามระบบกฎหมายไทย ศาลจะคำนึงถึงสัดส่วนความร้ายแรงของการกระทำความผิด โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด และไม่มีการกำหนดกรอบดุลพินิจของศาลไว้ในกฎหมายที่จะกำหนดค่าปรับจริงให้ได้สัดส่วนกับสภาพทางเศรษฐกิจและปัจจัยอื่น ๆ ของผู้กระทำความผิด เช่น ทรัพย์สิน รายได้ ภาระค่าใช้จ่าย ครอบครัว หนี้สิน เป็นต้น การกำหนดโทษปรับอย่างสูงจึงไม่ได้ช่วยให้การกระทำความผิดฐานนั้น ๆ หดไปหรือลดน้อยลงแต่อย่างใด มีแต่ปัญหาจะเพิ่มขึ้น เพราะผู้ต้องโทษปรับที่ไม่มีเงินชำระค่าปรับก็จำต้องถูกศาลใช้มาตรการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ และมาตรการกักขังแทนค่าปรับต่อไป ส่วนผู้ต้องโทษปรับที่มีฐานะดี มีความสามารถในการชำระค่าปรับ ก็ไม่รู้สึกเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด ซึ่งในต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมนีและประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย ได้มีวิธีการในการกำหนดโทษปรับให้สอดคล้องกับฐานะของผู้กระทำความผิด โดยการวางกรอบให้ศาลคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดด้วยในการกำหนดค่าปรับ หรือที่เรียกว่า ระบบวันปรับ (day - fine)

ระบบวันปรับ (day – fine) เป็นระบบที่ลงโทษปรับโดยการคิดคำนวณค่าปรับจากความร้ายแรงของการกระทำความผิดประกอบกับฐานะของผู้กระทำความผิดแต่ละคน โดยมีหลักการว่า การลงโทษปรับอย่างเหมาะสมควรกำหนดอัตราค่าปรับแปรตามสภาพเศรษฐกิจของผู้ต้องโทษปรับ จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษอย่างแท้จริง โดยวิธีการคำนวณค่าปรับในระบบวันปรับมีหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ ประการแรกคือ รายได้ต่อวันของผู้ต้องโทษและประการที่สองคือ จำนวนปริมาณวันปรับที่ศาลใช้ดุลพินิจโดยพิจารณาจากความหนักเบาแห่งความผิดที่ได้กระทำมาคำนวณ ดังนั้น ผลลัพธ์ที่ได้ก็คือจำนวนค่าปรับที่ศาลกำหนด ซึ่งระบบวันปรับนี้ในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวียยอมรับว่าเป็นระบบการบังคับโทษปรับที่เป็นธรรมแก่ผู้กระทำความผิด โดยได้รับผลแห่งการลงโทษที่เท่าเทียมกันในผู้กระทำความผิดที่ต่างฐานะกัน นอกจากนี้ยังพบว่า การบังคับโทษปรับโดยระบบวันปรับจะมีผลช่วยให้ศาลได้รับชำระค่าปรับมากขึ้น เนื่องจากการกำหนดอัตราค่าปรับเป็นไปตามฐานะและสถานภาพทางการเงินของผู้กระทำความผิด

แต่อย่างไรก็ดี หากระบบการกำหนดโทษปรับในทางอาญาของไทย มีการกำหนดอัตราและชั้นของโทษ โดยการคำนึงถึงความร้ายแรงในการกระทำความผิดอยู่แล้ว จึงเป็นการยากที่จะเปลี่ยนระบบการกำหนดโทษปรับให้หันมาใช้ระบบวันปรับแบบของต่างประเทศ เนื่องจากอาจต้องศึกษาในด้านต่าง ๆ หลายมิติ เพื่อให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบการบังคับโทษปรับทั้งระบบ ในเบื้องต้นผู้เขียนจึงเห็นว่า หากไม่สามารถกำหนดโทษปรับโดยการใช้ระบบวันปรับได้แล้ว ก็ควรนำมาตรการอื่น ๆ มาเสริมและแทนการปรับ เพื่อให้การลงโทษปรับเกิดสัมฤทธิ์ผลและความเป็นธรรม ตลอดจนสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการลงโทษปรับ มาตรการอื่น ๆ เช่นว่านี้ ผู้เขียนจะได้เสนอในหัวข้อต่อไป

4.1.4 ปัญหาโทษที่จะลงแก่นิติบุคคล

นิติบุคคลเป็นบุคคลประเภทหนึ่ง เกิดขึ้นเพราะอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งต่างจากบุคคลธรรมดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ นิติบุคคลเมื่อได้จัดตั้งขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมายและกฎหมายได้รับรองสถานะนิติบุคคล มีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ภายใต้บังคับของกฎหมายที่ให้อำนาจจัดตั้งเป็นนิติบุคคลและตามบทบัญญัติทั้งปวงแห่งกฎหมายภายในขอบวัตถุประสงค์ ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง อย่างไรก็ตาม นิติบุคคลย่อมไม่ใช่เป็นคนจริง ไม่มีสภาพเหมือนบุคคลธรรมดา ไม่มีตัวตนและไม่มีชีวิตจิตใจ ดังนั้น นิติบุคคลจึงไม่สามารถแสดงเจตนาด้วยตนเอง ดังนั้น ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงปรากฏจากผู้แทนทั้งหลายของนิติบุคคลนั่นเอง¹

¹ พระยาเทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 มาตรา 1 ถึง 240 (พระนคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2502) , หน้า 249-250.

ตามหลักในเรื่องการแสดงเจตนาทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายไทยนั้น ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ โดยทั่วไปก็ยังยึดถือมาตรา 59 เป็นเกณฑ์ แต่ความเห็นของนักนิติศาสตร์ไทยและศาลฎีกา ได้วินิจฉัยและวางหลักเกณฑ์อันเป็นที่ยอมรับว่า เจตนาของนิติบุคคลย่อมแสดงออกทางผู้แทนนิติบุคคล เมื่อผู้แทนนิติบุคคลแสดงเจตนา ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของผู้แทนในทางการดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล เจตนานั้นก็ผูกพันนิติบุคคลและต้องถือว่าเป็นเจตนาของนิติบุคคลนั่นเอง ฉะนั้น นิติบุคคลจึงอาจมีเจตนาอันเป็นองค์ประกอบความผิดในทางอาญาและกระทำความผิดซึ่งผู้กระทำความผิดมีเจตนา รวมทั้งต้องรับโทษทางอาญาเท่าที่ลักษณะแห่งโทษเปิดช่องให้ลงแก่นิติบุคคลได้ โดยต้องพิจารณาตามลักษณะความผิด พฤติการณ์แห่งการกระทำและอำนาจหน้าที่ของผู้แทนนิติบุคคลประกอบกับวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลเป็นรายๆ ไป (ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 787-788/2506 ประชุมใหญ่ ฎ.1341)

นอกจากนั้น ยังมีกฎหมายบางฉบับซึ่งได้บัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้บุคคลต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา (Strict Liability) (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรค 1 “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา ... หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา ” เช่น พ.ร.บ.ศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 มาตรา 16 บัญญัติว่า “การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 29 แห่ง พ.ร.บ. ศุลกากร พ.ศ. 2469 นั้น ให้ถือว่าเป็นความผิดโดยมิต้องคำนึงว่าผู้กระทำความผิดหรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือหาไม่ ” กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับแก่นิติบุคคลด้วย เพราะไม่ต้องคำนึงเรื่องเจตนา ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของหลักเจตนาทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59

ในปัจจุบันมีกฎหมายไทยหลายฉบับที่บัญญัติให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญา เช่น พ.ร.บ. ประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 พ.ร.บ. ประกันชีวิต พ.ศ. 2535 พ.ร.บ. ธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 พ.ร.บ. กำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 และพ.ร.บ. โรงงาน พ.ศ. 2535 ได้กำหนดบทลงโทษไม่ว่าผู้ฝ่าฝืนจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ซึ่งอาจเป็นห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทก็ได้ ความจริงแล้ว ศาลไทยได้พิจารณาลงโทษนิติบุคคลให้รับผิดชอบทางอาญาตั้งแต่ครั้งที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 841-842/2469 บริษัทนิติบุคคลจำเลยที่ 1 กับลูกจ้างผู้รับมอบอำนาจในการท่าเหมืองจำเลยที่ 2 ถูกฟ้องฐานขนน้ำล้างแร่และเทมูลแร่ลงในทางน้ำผิด พ.ร.บ. การท่าเหมืองแร่ พ.ศ. 2461 มาตรา 64 (1) (2) ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษาต้องการให้ลงโทษจำเลยที่ 1 แต่เพียงผู้เดียว เพราะเป็นผู้ถือประทานบัตร ส่วนจำเลยที่ 2 ไม่ใช่ผู้ถือประทานบัตรจึงไม่ผิดตามมาตรานี้ ต่อมาศาลได้พิพากษาให้นิติบุคคลรับผิดชอบทางอาญามากขึ้น เช่น ศาลฎีกาได้พิพากษาให้บริษัทรับผิดชอบตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิด

จากการใช้เช็คพ.ศ. 2497 (คำพิพากษาฎีกาที่ 59/2507 , 63/2517) ให้บริษัทรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 434 ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน (คำพิพากษาฎีกาที่ 97/2518) เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า เมื่อนิติบุคคลเป็นบุคคลที่เกิดจากการรวมตัว มีวัตถุประสงค์ทางการค้าทางเศรษฐกิจ โดยมี (ทรัพย์สิน) เงินทุน ดำเนินกิจการเพื่อหากำไร หรืออาจจะเป็นการรวมกันเพื่อกิจการทางกีฬา การศึกษา วัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี หรือเพื่อการกุศล รวมทั้งการรวมตัวของบุคคลที่มีความคิดที่ใกล้เคียงกันในทางการเมือง และกฎหมายได้ยอมรับรองฐานะและสภาพบุคคลตามกฎหมาย (Legal Personality) ดังนั้น การที่จะปฏิเสธไม่ยอมรับว่านิติบุคคลอาจแสดงเจตนาทางอาญา โดยถือทฤษฎีว่านิติบุคคลเป็นบุคคลที่สมมติขึ้น (Fiction Theory) หรือกำหนดขึ้นตามกฎหมายเท่านั้น ไม่มีตัวตนและไม่มีความรู้สึกนึกคิดโดยเด็ดขาดและตลอดไปไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะนิติบุคคลอาจต้องรับผิดชอบในทางอาญาได้ เพราะผู้แทนนิติบุคคลสามารถแสดงเจตนาซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของผู้แทนในทางดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล เจตนานั้นก็ผูกพันนิติบุคคลและต้องถือว่าเป็นเจตนาของนิติบุคคลนั่นเอง ฉะนั้น นิติบุคคลจึงกระทำความผิดและรับโทษทางอาญาเท่าที่ลักษณะแห่งโทษจะเปิดช่องให้ลงแก่นิติบุคคลได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 787-788/2506 ประชุมใหญ่ ฎ. 1341,443/2513 ประชุมใหญ่ ฎ.503,97/2518 ฎ.155,1057/2518) นอกจากนั้นแล้วยังต้องพิจารณาลักษณะของความผิดและพฤติการณ์แห่งการกระทำ ตลอดจนอำนาจหน้าที่ของผู้แทนนิติบุคคล ประกอบกับวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลที่ได้จดทะเบียนไว้หรือกฎหมายการจัดตั้งนิติบุคคลนั้น เป็นประการสำคัญ ถ้าหากนิติบุคคลจะได้รับประโยชน์อันเกิดจากการกระทำนั้น นิติบุคคลย่อมมีเจตนาในการกระทำความผิดอาญาได้²

ปัญหาเกี่ยวกับโทษที่จะใช้ลงแก่นิติบุคคลนั้น ศาลจะพิพากษาลงโทษนิติบุคคลเพียงเท่าที่สภาพแห่งการลงโทษจะเปิดช่องให้ ซึ่งโทษที่ใช้ลงแก่นิติบุคคลจึงได้แก่โทษปรับและโทษริบทรัพย์สิน เนื่องจากโทษประหารชีวิต โทษจำคุกและโทษกักขังไม่สามารถใช้กับนิติบุคคลซึ่งไม่มีตัวตนได้ แม้ว่าโทษในความผิดบางประการจะไม่ได้มุ่งที่จะลงแก่นิติบุคคลและไม่ใช่มุ่งหมายที่ใช้บังคับกับนิติบุคคลโดยเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 โทษสำหรับการออกเช็คโดยไม่มีเงินนั้น “ต้องระวางโทษจำคุกและปรับ” ซึ่งหมายถึงจะต้องพิพากษาลงโทษจำคุกและปรับ แต่ศาลก็พิพากษาลงโทษนิติบุคคลเพียงโทษปรับแต่ประการเดียวเท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการบังคับโทษกับนิติบุคคลตามสภาพแห่งโทษจะเปิดช่องให้

² ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติบุคคลและความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม , 2549) , หน้า 235 – 237.

สำหรับการลงโทษปรับในกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับเป็นนิติบุคคลนั้น เมื่อนิติบุคคลถูกศาลพิพากษาปรับ หากนิติบุคคลไม่ชำระค่าปรับตามจำนวนที่กำหนดในคำพิพากษากายในเวลาที่กำหนด กฎหมายเปิดช่องให้ศาลบังคับเอาทรัพย์สินของนิติบุคคล นั่นคือการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ ศาลไม่สามารถสั่งให้นิติบุคคลถูกกักขังแทนค่าปรับได้ ทั้งนี้เพราะนิติบุคคลไม่มีตัวตนและเสรีภาพในร่างกายเหมือนอย่างกรณีบุคคลธรรมดา ซึ่งการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดนั้น ส่งผลกระทบต่อหลายฝ่ายด้วยกัน ทั้งนี้เพราะนิติบุคคลต่างกับบุคคลธรรมดา เพราะบุคคลธรรมดาเมื่อกระทำความผิดและถูกลงโทษ การรับโทษมีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว มีผลกระทบต่อบุคคลอื่นน้อยมาก หรืออาจไม่ส่งผลกระทบเลย แต่กรณีนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิด เมื่อถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับ และเงินค่าปรับมีจำนวนที่สูง ประกอบกับนิติบุคคลนั้นขาดสภาพคล่องทางการเงิน เนื่องจากอาจเป็นบริษัทเล็ก ๆ หรือบริษัทที่ดำเนินกิจการใหม่ มีเครดิตทางการเงินน้อย จึงไม่สามารถนำเงินมาชำระค่าปรับต่อศาลได้ อาจทำให้นิติบุคคลนั้นต้องถูกยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ ซึ่งทรัพย์สินที่เป็นของนิติบุคคลอาจมีเพียงตัวบริษัทหรือสถานประกอบการของนิติบุคคลนั่นเอง จึงก่อให้เกิดผลเสียหายนมากกว่าผลดี กล่าวคือ³

1. การดำเนินกิจการในรูปของบริษัทย่อมมีผู้ถือหุ้นจำนวนมาก การทำการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ หากทรัพย์สินอื่นของนิติบุคคลไม่มีหรือมีไม่พอ การยึดทรัพย์สินอันเป็นสถานประกอบการ ย่อมส่งผลให้บริษัทต้องเลิกกิจการ และส่งผลกระทบต่อผู้ถือหุ้นจำนวนมากที่อาจไม่รู้ถึงการกระทำความผิดอาญาของนิติบุคคลนั้นเลย

2. การยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ ทรัพย์สินที่ยึดหากเป็นสถานประกอบการหรือตัวบริษัทเอง ย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจได้เช่นกัน เพราะการยึดทรัพย์สินดังกล่าวเป็นการทำให้กิจการต้องล้มเลิกอยู่ในตัว ในบางกรณีบริษัทอาจจะขาดสภาพคล่องทางการเงินเพียงชั่วคราว บริษัทนั้นอาจทำการปรับปรุงและฟื้นฟูตัวเองได้ แต่ไม่มีโอกาสทำเช่นนั้น เพราะทางเลือกอื่นตามกฎหมายที่จะใช้แทนการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับไม่เอื้ออำนวย ดังนั้น เมื่อผู้กระทำความผิดไม่สามารถนำค่าปรับมาชำระได้ทันภายในกำหนด ก็จะต้องถูกยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับเพียงอย่างเดียว

สภาพปัจจุบันของการบังคับโทษกับนิติบุคคลไทยนั้น โดยแท้จริงแล้วส่วนใหญ่ก็จะดำเนินการโดยเรียกผู้แทนนิติบุคคลเข้ามาเป็นผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา หรือทำการสอบสวนดำเนินคดีต่อนิติบุคคลโดยการสอบสวนผ่านกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล ซึ่งการรับโทษของกรรมการหรือผู้แทนนิติบุคคลนั้นจะแตกต่างจากโทษสำหรับนิติบุคคล กล่าวคือ โทษที่จะลงกับกรรมการหรือผู้แทนจะเป็นโทษจำคุก แต่โทษที่นิติบุคคลได้รับ คือ โทษ

³ สุวรรณ ทองเนื้อแข็ง, "การบังคับโทษปรับ", หน้า 123 -124.

ปรับเท่านั้น เพราะโทษจำคุก โดยสภาพแล้วไม่อาจใช้บังคับได้กับนิติบุคคล โดยศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษนิติบุคคลโดยการปรับ หากนิติบุคคลไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 ซึ่งบัญญัติว่าหากผู้ต้องโทษปรับไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งนิติบุคคลไม่อาจกักขังแทนค่าปรับได้ จึงต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับแต่เพียงประการเดียว

ดังนั้น หากนิติบุคคลไม่ชำระค่าปรับ ในทางปฏิบัติการบังคับเอา กับนิติบุคคล ศาลจะใช้วิธีการยึดทรัพย์สินใช้แทนค่าปรับ เนื่องจากการกักขังแทนค่าปรับไม่สามารถใช้กับนิติบุคคลได้โดยสภาพ แต่อย่างไรก็ดี การยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับนั้น อาจส่งผลกระทบต่อนิติบุคคลหลายประการด้วยกัน หากว่านิติบุคคลผู้กระทำความผิดนั้นไม่สามารถชำระค่าปรับภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ซึ่งอาจเป็นกรณีที่จำนวนเงินค่าปรับนั้นสูงมาก การยึดทรัพย์สินของนิติบุคคลที่ไม่มีทรัพย์สินใด ๆ หรือมีทรัพย์สินแต่ไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ อาจกระทบต่อผู้ถือหุ้น หรืออาจมีผลต่อนิติบุคคลถึงขั้นเลิกกิจการหรือในบางกรณีที่นิติบุคคลต้องโทษปรับ แต่ไม่มีเงินชำระค่าปรับ เหตุเพราะเพียงขาดสภาพคล่องชั่วคราว ก็ต้องขาดโอกาสในการปรับปรุงและฟื้นฟูกิจการไป เพียงเพราะการถูกศาลใช้มาตรการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ

จะเห็นได้ว่า การกำหนดโทษของนิติบุคคลดังกล่าว เป็นการนำโทษสำหรับบุคคลธรรมดามาใช้เท่าที่สภาพจะเปิดช่องให้กระทำได้ ซึ่งรูปแบบการลงโทษดังกล่าวไม่มีความชัดเจนและไม่สามารถทำให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้ เพราะบุคคลธรรมดากับนิติบุคคลมีองค์ประกอบและสถานะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของการลงโทษนิติบุคคลนั้น มีเพื่อควบคุมนิติบุคคลที่มีอยู่เป็นจำนวนมากและแก้ไขนิติบุคคลที่กระทำความผิดให้ปรับตนเป็นสมาชิกของสังคมที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันการกระทำต่าง ๆ ได้กระทำในรูปของนิติบุคคลเป็นส่วนมาก ดังจะเห็นได้จากจำนวนห้างหุ้นส่วนบริษัทที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก และมีความเกี่ยวพันกับความสงบเรียบร้อยของสังคม ตลอดจนประโยชน์ของสาธารณะทั่วไป การลงโทษนิติบุคคลจึงเป็นวิธีความปลอดภัยของสมาชิกในสังคมและรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้นิติบุคคลแสวงหาประโยชน์โดยผิดกฎหมายและไม่ชอบธรรม⁴ แต่การลงโทษของศาลไทยดูเหมือนจะมีได้ตอบสนอง หรือทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษนิติบุคคลดังกล่าวได้เลย

⁴ ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล , "ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล," วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 3 (2525) : 145.

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การนำโทษทางอาญาที่ใช้กับบุคคลธรรมดามาใช้กับนิติบุคคลย่อมไม่ทำให้เกิดประสิทธิภาพแห่งการลงโทษตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้ แม้กรณีที่ใช้กฎหมาย คือ ศาล เห็นว่านิติบุคคลควรได้รับการลงโทษที่เหมาะสมและแตกต่างจากการลงโทษบุคคลธรรมดา แต่ก็มีคามจำเป็นที่จะต้องพิจารณาให้นิติบุคคลมีความรับผิดชอบอาญาและลงโทษเท่าที่จะสามารถลงแก่นิติบุคคลได้ จึงเห็นควรมีการกำหนดมาตรการที่ชัดเจนในการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคล เพื่อศาลได้มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความผิดสำหรับนิติบุคคล จึงเห็นสมควรว่าควรมีมาตรการเสริมและแทนการปรับในกรณีโทษปรับที่ลงแก่นิติบุคคล เพื่อให้การบังคับโทษปรับต่อนิติบุคคลกว้างขึ้นและมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

4.2 แนวคิดและความจำเป็นในการใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับในประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่าโทษทางอาญาของไทย ซึ่งได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สินนั้น โทษที่ใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิดมากที่สุดคือ “โทษปรับ” การบังคับโทษปรับได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับผู้นั้นต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล” จากมาตรา 28 พิจารณาได้ว่าโทษปรับได้แก่ โทษซึ่งผู้ต้องคำพิพากษาจะต้องนำเงินตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาไปชำระต่อศาล โดยโทษดังกล่าวจะใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิดเท่านั้น เนื่องจากโทษปรับเป็นโทษที่ต้องการให้โทษที่ลงนั้นกระทบกระเทือนต่อฐานะทางการเงินของบุคคลผู้กระทำความผิด ดังนั้น โทษปรับจึงต้องชำระเป็นเงินและต้องชำระโดยผู้กระทำความผิดเสมอ

แต่อย่างไรก็ตาม โทษปรับไม่จำเป็นต้องปรับโดยผลของคำพิพากษาเสมอไป อาจเป็นการเปรียบเทียบปรับโดยเจ้าพนักงานก็ได้ในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว หรือผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับในอัตราสูงแก่พนักงานสอบสวนตามที่ได้เปรียบเทียบปรับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 อันจะมีผลให้คดีอาญาระงับตามมาตรา 39 ได้

นอกจากนี้ โทษปรับอาจเป็นโทษสำเร็จในตัวเองหรือเป็น*โทษประธาณ* เช่น กฎหมายกำหนดโทษปรับสถานเดียวและศาลก็ได้ลงโทษปรับไปแล้ว (ความผิดลหุโทษ) และอาจมีลักษณะเป็นโทษที่ศาลสามารถกำหนดให้ลงเพิ่มแก่ผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ได้ หรือเรียกว่าโทษผนวก ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 20 ได้บัญญัติว่า

“บรรดาความผิดที่กฎหมายกำหนดให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยนั้น ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงแต่โทษจำคุกก็ได้”

มาตราดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหากโทษปรับเป็นโทษผนวกแล้วในกรณีความผิดที่มีบทลงโทษจำคุกและปรับ ศาลก็ไม่จำเป็นต้องลงโทษปรับเสมอไป ศาลอาจลงโทษจำคุกเท่านั้น เว้นแต่เป็นความผิดร้ายแรง หรือมีเหตุอันควรลงโทษจำคุกและปรับในกรณีที่ยกโทษจำคุกคง แต่โทษปรับสถานเดียวตามมาตรา 55 หรือศาลจะรอกการลงโทษจำคุกไว้แต่เห็นควรให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษปรับแทนที่จะปล่อยตัวผู้กระทำความผิดโดยไม่ได้รับโทษใดๆ โทษปรับเช่นนี้ จึงเป็นโทษผนวกที่ศาลลงแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เนื่องจากกฎหมายต้องการลงโทษจำคุกเพื่อให้สาสมกับความผิดและหากมีโทษปรับด้วยก็ทำให้รู้สึกว่าการสูญเสียทรัพย์สินนั้นเป็นความทุกข์เช่นกัน จึงกำหนดโทษไว้สองสถาน⁵

นอกจากนี้ โทษปรับอาจเป็น**โทษอุปกรรม** กล่าวคือ กำหนดโทษอื่นเป็นโทษประธาน และจะต้องมีโทษปรับกำกับอยู่ด้วยเสมอ เช่น หากผู้ต้องโทษปรับเคยกระทำความผิดมาแล้วก็ให้ลงโทษจำคุกและปรับ จึงเห็นได้ว่าผู้ต้องโทษปรับคือผู้กระทำความผิดและอาจต้องรับโทษอื่นด้วยนั่นเอง ทั้งนี้ได้กล่าวมาแล้วว่า โทษปรับเป็นโทษที่ต้องการบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดซึ่งมีผลให้ผู้นั้นมีทรัพย์สินน้อยลง แม้อาจเป็นเพียงเล็กน้อยเทียบไม่ได้กับรายได้ที่เพิ่มพูนขึ้นเนื่องจากการกระทำความผิด แต่ก็มีผลกระทบต่อทรัพย์สินของผู้นั้นอยู่ดี ซึ่งผู้กระทำความผิดอาจจะมีหรือไม่มีทรัพย์สินให้บังคับก็ได้ ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับเป็นผู้ยากไร้หรือไม่มีความสามารถชำระค่าปรับตามคำพิพากษาได้ หรือผู้กระทำความผิดที่มีความสามารถในการชำระค่าปรับแต่ไม่ยอมชำระ ในกรณีเช่นนี้ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 ได้บัญญัติบังคับไว้ โดยวางหลักเกณฑ์ว่าปกติกฎหมายได้กำหนดเวลาให้นำเงินค่าปรับมาชำระแก่ศาลภายในระยะเวลา 30 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษา ไม่ว่าจะมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม ย่อมไม่เป็นการขัดขวางแก่การที่ศาลจะต้องบังคับคดีไปตามมาตรา 29 ซึ่งถ้าหากเป็นกรณีที่จะต้องให้คดีถึงที่สุดเสียก่อนจึงบังคับคดีได้ จะต้องเป็นกรณีที่มิกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 92 มาตรา 98 มาตรา 99 และ มาตรา 100 เป็นต้น⁶ เพราะฉะนั้นเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้บังคับโทษปรับต่อผู้ใด ผู้นั้นต้องชำระเงินค่าปรับต่อศาลตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 28 โดยผู้ต้องโทษต้องนำค่าปรับมาชำระภายใน 30 วัน โดยชำระแก่ผู้มีหน้าที่เก็บชำระค่าปรับหรือศาลหรือเจ้าพนักงานศาลนั่นเอง หากครบกำหนด 30 วัน แล้วผู้ต้องโทษปรับยังไม่ชำระค่าปรับกฎหมายได้กำหนดมาตรการเสริมหรือโทษทดแทนที่เรียกว่า "Substitute Punishment" ใช้นั้นก็คือศาลมีอำนาจสั่งยึดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด หรือให้มีการกักขังผู้กระทำความผิดแทนค่าปรับได้

⁵ โโกเมน ภัทรภิรมย์, คำบรรยายประมวลกฎหมายอาญาแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2531 หน้า 10-11.

⁶ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 931.

แนวคิดและความจำเป็นในการนำมาตรการอื่นมาใช้เป็นมาตรการเสริมและแทนการปรับในประเทศไทยนั้น เหตุผลหลัก ๆ มาจากแนวความคิดที่ว่า โทษปรับเป็นโทษที่บังคับเอากับทรัพย์สิน ถ้าผู้ต้องโทษปรับเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็ไม่เกิดปัญหาในการชำระค่าปรับ แต่ถ้าผู้ต้องโทษปรับเป็นผู้มีปัญหาทางเศรษฐกิจไม่สามารถชำระค่าปรับได้ แล้วก็ต้องถูกดำเนินมาตรการทางด้านเสรีภาพคือกักขังแทนค่าปรับ จึงดูเหมือนว่าจะเป็นการซ้ำเติมผู้ยากจนให้ได้รับความยากลำบากมากขึ้น และการกักขังแทนค่าปรับรัฐจะไม่ได้รับประโยชน์จากการชำระค่าปรับ ซ้ำร้ายยังเกิดภาระในการแสวงหาสถานที่กักขัง และยิ่งก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา เช่น การที่ผู้ถูกกักขังแทนค่าปรับซึ่งเป็นหญิงถูกเจ้าหน้าที่รัฐข่มขืนในสถานกักขัง นอกจากนั้น มาตรการอื่นนอกจากการกักขังแทนค่าปรับ คือ การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับในกรณี que ผู้ต้องโทษไม่สามารถชำระค่าปรับได้ ก็คงเป็นเหตุผลในตัวแล้วว่าการยึดทรัพย์สินใช้แทนค่าปรับยิ่งก่อให้เกิดภาระแก่ผู้ต้องโทษเป็นทวีคูณ ยิ่งไปกว่านั้นยังเกิดปัญหาในการบังคับโทษในส่วนของการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ ทั้งในส่วนของกฎหมายสาระบัญญัติ และกฎหมายวิธีสบัญญัติอีกด้วย ดังนั้น แนวความคิดในการกำหนดมาตรการอื่นแทนการลงโทษปรับ จึงถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อการบังคับใช้เป็นมาตรการเสริมและแทนการบังคับโทษปรับ นอกเหนือไปจากการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับและการกักขังแทนค่าปรับ

ดังนั้น แนวคิดหลักของการนำมาตรการอื่นมาใช้เสริมและแทนการปรับนั้น จึงอยู่ที่ความมุ่งหมายในการลงโทษปรับ ซึ่งเป็นการมุ่งบังคับโทษต่อทรัพย์สิน ความผิดที่อยู่ในระดับของการบังคับโทษต่อทรัพย์สินนั้นจะอยู่ต่างระดับกับการบังคับโทษต่อเสรีภาพคือโทษกักขัง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การกักขังแทนค่าปรับ ไม่ต้องตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับ กล่าวคือ ถ้าวัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับคือการบังคับคดีเอาทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดและเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น การบังคับค่าปรับโดยการนำวิธีการกักขังแทนค่าปรับมาใช้นั้นจึงไม่ถูกต้องตรงกับวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษปรับ เพราะระดับของการกระทำความผิดที่ถูบบังคับโทษปรับนั้นมีลักษณะแตกต่างกัน เนื่องจากโทษกักขังเป็นโทษที่บังคับเอากับเสรีภาพของผู้กระทำความผิด แม้ว่าการกักขังแทนค่าปรับตามมาตรา 29 นั้น ผู้ต้องโทษดังกล่าวไม่ใช่เป็นนักโทษกักขังตามมาตรา 18 (3) เพราะการกักขังแทนค่าปรับตามมาตรา 29 เป็นมาตรการบังคับในเมื่อไม่ชำระค่าปรับ จึงไม่ใช่โทษทางอาญาในตัวของมันเอง เหมือนกับโทษกักขังตามมาตรา 18 (3) เพราะโทษกักขังตามมาตรา 18 (3) ศาลกักขังได้ในกรณีที่ศาลลงโทษจำคุกได้ไม่เกิน 3 เดือน และเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกระยะสั้น ศาลจึงกักขังไว้ได้ไม่เกิน 3 เดือน นอกจากนี้โทษกักขังตามมาตรา 18 (3) นั้น ศาลกำหนดเวลากักขังเท่าใดก็จะเปลี่ยนไม่ได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลจะเปลี่ยนโทษกักขังกลับเป็นโทษจำคุกในกรณีที่ผู้ต้องโทษฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของสถานที่กักขัง ส่วนการกักขังแทนค่าปรับนั้น ศาลอาจกักขังได้นาน 2 ปี และก็สามรถยุติลงในเวลาใดก็ได้ถ้าจำเลยนำค่าปรับมาชำระ ยิ่งไปกว่านั้นการบังคับตามมาตรา 29 กฎหมายก็ได้วางหลักเกณฑ์ไม่ให้นำเอาวรรคสองของ

มาตรา 24 มาใช้บังคับจึงยิ่งเป็นการเน้นให้เห็นว่าการกักขังแทนค่าปรับตามมาตรา 29 แตกต่างจากโทษกักขังตามมาตรา 18 (3) อย่างชัดเจน แต่แม้จุดมุ่งหมายในการใช้โทษกักขังจะแตกต่างกัน แต่สภาพของการถูกจำกัดเสรีภาพด้วยการกักขังจะมีลักษณะเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นในทางปฏิบัติการกักขังแทนค่าปรับมีลักษณะเช่นเดียวกับโทษกักขัง กล่าวคือ ผู้ถูกกักขังแทนค่าปรับจะมีสิทธิเช่นเดียวกับผู้ต้องโทษกักขังทุกประการ

จากการศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการบังคับโทษปรับ จึงอาจสรุปได้ว่า การบังคับโทษปรับในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ประสงค์ของการลงโทษ การบังคับโทษปรับโดยการกักขังแทนค่าปรับเป็นการลงโทษที่ผิดเจตนารมณ์แต่ดั้งเดิมของการลงโทษปรับและการกำหนดค่าปรับของประเทศไทยในปัจจุบันก็ไม่อาจสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดต่างฐานะได้ และในประการสุดท้ายการลงโทษปรับและการบังคับโทษปรับยังมีมาตรการที่ไม่เพียงพอและเหมาะสมกับนิติบุคคลที่กระทำความผิด จึงจำเป็นต้องแสวงหามาตรการอื่นที่เหมาะสมมาใช้เป็นมาตรการเสริมและแทนการปรับ

4.3 การใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับในประเทศไทย

ในส่วนนี้ ผู้เขียนจะศึกษาถึงการใช้วิธีการหรือมาตรการอื่นมาเสริมและแทนการปรับในประเทศไทย ซึ่งได้แก่ การรอกการกำหนดโทษปรับหรือรอกการลงโทษปรับ การผ่อนชำระค่าปรับ มาตรการทำงานบริการสังคม มาตรการในรูปแบบของการให้การศึกษาและการฝึกอบรม มาตรการในรูปแบบของการทำให้เกิดความอับอาย รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.1 การรอกการกำหนดโทษปรับหรือรอกการลงโทษปรับ

เนื่องจากโทษปรับที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังมีข้อบกพร่องและก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมอยู่หลายประการ ดังนั้น หากมีการนำเอาวิธีการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับมาใช้ จะก่อให้เกิดประโยชน์และสามารถแก้ไขข้อบกพร่องข้อโทษปรับได้หลายประการ กล่าวคือ เป็นการเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจได้มากขึ้นและให้ความยุติธรรมเป็นคดี ๆ ไป ทั้งเป็นการหลีกเลี่ยงการลงโทษกักขังแทนค่าปรับ และที่สำคัญคือ ในระหว่างรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับ จะเปิดโอกาสให้ศาลกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งการคุมความประพฤติน่าจะมีผลให้ผู้กระทำความผิดเกิดความรู้สึกเกรงกลัวและยับยั้งชั่งใจในการที่จะกระทำความผิดต่อไป

ปัจจุบันหลักเกณฑ์ของประเทศไทยในการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก

และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือ ความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอื่นอัน ควรปรานีแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลจะพิจารณาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้แล้วปล่อยตัวไป เพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายใน ระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไข เพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้..." นั้น ศาลจะรอการลงโทษหรือรอการกำหนด โทษได้เฉพาะสำหรับโทษจำคุกเท่านั้น จะนำไปใช้กับโทษอย่างอื่นเช่น โทษปรับไม่ได้ ซึ่งต่าง กับของต่างประเทศ เช่น ตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีบัญญัติไว้ใน มาตรา 25⁷ ความว่า "ในกรณีที่บุคคลใดตั้งจะกล่าวต่อไปนี้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก ประเภทต้องทำงานหนัก หรือไม่ต้องทำงานหนักเป็นเวลาไม่เกิน 3 ปี หรือต้องคำพิพากษาให้ ลงโทษปรับไม่เกิน 200,000 เยน หากมีเหตุอันควร ศาลอาจสั่งให้รอการลงโทษไว้ภายใน ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี และไม่เกิน 5 ปี โดยนับระยะเวลาตั้งแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด"

ตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่ายอมให้มีการรอการ ลงโทษได้ทั้งในกรณีที่ศาลจะลงโทษจำคุก หรือโทษปรับ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าควรนำมาใช้เป็น แนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยมาตรา 56 ให้สามารถรอ การลงโทษหรือรอการกำหนดโทษปรับได้ โดยการเพิ่มเติมเป็นวรรคท้ายของมาตรา 56 ดังนี้

มาตรา 56 วรรคท้าย "ในกรณีที่ศาลจะพิพากษาปรับผู้ใด ถ้าปรากฏว่าผู้นั้น มิได้เคยฝ่าฝืนการบังคับโทษปรับ หรือผิดเงื่อนไขเกี่ยวกับการบังคับโทษปรับมาก่อน เมื่อศาล ได้คำนึงถึงเหตุต่าง ๆ ดังได้กล่าวไว้ในวรรคแรก และศาลเห็นเป็นการสมควร ศาลจะพิพากษา รอการลงโทษปรับหรือรอการกำหนดโทษปรับผู้นั้น โดยกำหนดเงื่อนไขคุ้มครองความประพฤติและ จัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ตามเห็นสมควรก็ได้ เงื่อนไขเพื่อคุม ความประพฤติของผู้กระทำความผิดตามวรรคสองและวรรคสาม สามารถนำมาใช้บังคับกับ กรณีการรอการลงโทษปรับหรือรอการกำหนดโทษปรับได้ตามความเหมาะสม"

⁷ Art. 25 "When any of the following persons is sentenced to penal servitude or imprisonment for not more than three years or a fine of not more than five thousand yen , the execution of the sentence may according to circumstances, be suspended by that sentence for a period not less than one year no more than five years as from the day when sentence becomes irrevocable"

หากพิจารณาในแง่ผลดีของการรอกการลงโทษปรับหรือรอกการกำหนดโทษปรับแล้ว พบว่าก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการดังต่อไปนี้

1. พิจารณาในด้านการดำเนินงานของศาล จะเห็นได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลสามารถที่จะใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางและเหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น เมื่อกฎหมายได้บัญญัติให้ลงโทษจำคุกและปรับหรือลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่ง ศาลอาจใช้ดุลพินิจรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษตามที่เห็นสมควรและยุติธรรมตามความเหมาะสมเป็นคดีๆ ไป

2. พิจารณาในด้านหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุมความประพฤติ คือ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม จะได้ขยายขอบเขตในการปฏิบัติหน้าที่ให้คล้ายคลึงกับการทำงานของหน่วยงานคุมประพฤติของต่างประเทศ ซึ่งมีอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ นอกเหนือไปจากการปฏิบัติหน้าที่สืบเสาะและสอดส่องในปัจจุบัน

3. พิจารณาในด้านตัวผู้กระทำความผิดเอง สำหรับผู้ที่กระทำความผิดในครั้งแรกและไม่ได้กระทำโดยมีเจตนาและมีฐานะยากจนไม่สามารถชำระค่าปรับได้ จะไม่ต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ เพราะถ้าผู้นั้นมีครอบครัวที่จะต้องเลี้ยงดู การนำเอาหัวหน้าครอบครัวไปกักขังแทนค่าปรับจะเป็นการลงโทษไปถึงตัวบุคคลอื่นด้วย

4. พิจารณาในด้านของรัฐ รัฐสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูผู้ถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี

5. พิจารณาในด้านสถานที่กักขัง ซึ่งปัจจุบันใช้สถานีดำรงจเป็นที่กักขังเป็นส่วนใหญ่ จึงมีสภาพคับแคบหนาแน่นด้วยผู้ต้องหาและไม่ถูกสุขลักษณะ การรอกการลงโทษหรือรอกกำหนดโทษปรับ จะลดปัญหาตรงจุดนี้ลงได้อย่างมาก

6. พิจารณาในด้านครอบครัวของผู้กระทำความผิด การรอกการลงโทษหรือการรอกการกำหนดโทษปรับเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดกลับไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวของตนเองได้ตามปกติ ไม่ทำให้ครอบครัวของตนเดือนร้อน อันมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชาติโดยรวม

แต่อย่างไรก็ดี หากได้มีการนำการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษปรับมาใช้ในประเทศไทย อาจเกิดผลกระทบบางประการดังต่อไปนี้

1. พิจารณาในด้านผู้กระทำความผิด หากศาลใช้วิธีการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับบ่อยๆ ก็อาจจะทำให้มีผู้กระทำความผิดกฎหมายเล็ก ๆ น้อย ๆ มากขึ้น เช่น ความผิดเกี่ยวกับการจราจรทางบก รวมทั้งความผิดที่กระทำด้วยความมั่งงายก็จะมีแนวโน้มที่สูงขึ้น เพราะศาลอาจไม่กำหนดโทษปรับในทันที ทำให้ผู้กระทำความผิดขาดความเกรงกลัวกฎหมาย

2. พิจารณาในด้านของศาล การที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับได้นั้น อาจทำให้คดีไปสู่ศาลมากยิ่งขึ้น เพราะผู้กระทำความผิดย่อมทราบว่า ศาลอาจใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับได้มากและการเปรียบเทียบปรับของพนักงานสอบสวนจะลดลง ทำให้มีจำนวนคดีขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรม

3. พิจารณาในด้านของรัฐ รัฐอาจต้องขาดรายได้จากเงินค่าปรับ ซึ่งถือว่าเป็นงบประมาณแผ่นดินส่วนหนึ่ง

4. พิจารณาในด้านสังคม ประชาชนในสังคมอาจมีความรู้สึกไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย เพราะกฎหมายไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับโทษ จึงไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้งไม่ให้ผู้กระทำความผิดกลับมาทำผิดอีก

สำหรับผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการนำเอาวิธีการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษปรับมาใช้ นั้น สามารถแก้ไขได้หากได้นำมาตรการคุมประพฤติผู้กระทำความผิดและมาตรการบริการสังคมมาใช้ควบคู่กัน ดังเช่นการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 56 วรรคท้ายข้างต้น ซึ่งศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติและจัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ตามที่เห็นสมควร โดยเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดตามมาตรา 56 วรรคสอง ซึ่งได้แก่

(1) ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราว เพื่อเจ้าพนักงานจะได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือหรือตักเตือนตามที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติ และการประกอบอาชีพหรือจัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดเห็นสมควร

(2) ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

(3) ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติใดอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก

(4) ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

(5) เจื่อนไข่อื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำ หรือมีโอกากระทำความผิดขึ้นอีก

ซึ่งหากได้มีการนำมาตรการคุมประพฤติและการทำงานบริการสังคมมาใช้ระหว่างการรอการรอโทษหรือรอการกำหนดโทษปรับแล้ว จะมีผลเป็นการช่วยแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีโดยการช่วยเหลือสังคมได้เป็นอย่างดี

4.3.2 การผ่อนชำระค่าปรับ

การผ่อนชำระค่าปรับ หมายถึง การชำระค่าปรับตามจำนวนที่ศาลกำหนดในคำพิพากษา โดยกำหนดให้ชำระค่าปรับเป็นงวด ๆ ในจำนวนที่แน่นอน ทั้งนี้ อาจอยู่ภายใต้เงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ การผ่อนชำระค่าปรับ จึงเป็นผลมาจากการที่ศาลได้มีคำพิพากษาว่า ผู้นั้นกระทำความผิดและลงโทษปรับ ซึ่งโดยปกติผู้ต้องโทษปรับจะต้องนำค่าปรับตามคำพิพากษามาชำระต่อศาลในทันที เพราะโทษปรับเป็นโทษทางอาญาจึงต้องบังคับในทันที แต่การลงโทษปรับเป็นการที่กฎหมายมุ่งบังคับเอากับทรัพย์สินอันเป็นตัวของผู้กระทำความผิดฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดแต่ละรายจึงอาจไม่เท่าเทียมกัน ผู้ต้องโทษปรับบางรายมีความสามารถที่จะชำระค่าปรับได้ แต่บางรายที่ฐานะทางการเงินไม่ดีก็ไม่สามารถที่จะชำระค่าปรับได้ในทันที ซึ่งอาจเป็นผลให้ต้องถูกกักขัง หรือถูกยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับในที่สุด ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นก็เท่ากับว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือของศาลที่มุ่งประสงค์ที่จะลงโทษปรับต่อผู้ต้องโทษก็จะไม่บรรลุผล ทั้งนี้ เพราะในเบื้องต้นนั้นได้ผ่านการพิจารณาแล้วเห็นว่าควรใช้โทษปรับกับผู้กระทำความผิด แต่หากในที่สุดต้องมาใช้โทษอื่นแทน จึงเห็นว่าเป็นการไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการกำหนดโทษ⁸ ดังนั้น วิธีการผ่อนชำระค่าปรับโดยศาลกำหนดให้ชำระเป็นงวด ๆ ในระยะเวลาที่กำหนด จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ยังสามารถคงโทษปรับไว้ได้ และทำให้การบังคับโทษปรับมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำหรับประเทศไทย มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับโทษปรับไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29, 30 กล่าวคือ ถ้าผู้ต้องโทษปรับไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลพิพากษา ก็จะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แม้ว่าในบทบัญญัติของกฎหมายไทยจะไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการผ่อนชำระค่าปรับไว้อย่างชัดเจน แต่ได้เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1579/2521 ที่ศาลพิพากษาให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวด ๆ มาแล้ว รายละเอียดดังนี้

⁸ สุวรรณ ทองเนื้อแข็ง, "การบังคับโทษปรับ," หน้า 89.

คำพิพากษาฎีกาที่ 1579/2521

“ นิติบุคคลถูกกักขังแทนค่าปรับไม่ได้ การขอผ่อนชำระค่าปรับถือว่า จำเลยไม่ชำระค่าปรับไม่ได้ ศาลผ่อนผันให้จำเลยชำระค่าปรับช้าเร็วเพียงใดแล้วแต่ดุลพินิจตาม ความยุติธรรมและเหมาะสมการยึดทรัพย์อาจทำได้ภายใน 5 ปี ตามมาตรา 99 ไม่เป็นการขยาย เวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ซึ่งใช้สำหรับกฎหมายวิธีพิจารณา นำมาใช้กับกฎหมายสารบัญญัติไม่ได้ ศาลกำหนดให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ แต่เมื่อ ครบปีที่ 4 ให้จำเลยหาธนาคารมาค้ำประกันโดยให้จำเลยทำพันธบัตรไว้”

คำพิพากษาดังกล่าว ศาลฎีกาได้ให้ความเห็นว่า ตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 29 วรรคแรกบัญญัติว่า “ผู้ใดต้องรับโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้น จะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้” คดีนี้จำเลยเป็นนิติ บุคคลจะกักขังจำเลยแทนค่าปรับไม่ได้ ศาลได้แต่ยึดทรัพย์สินของจำเลยใช้ค่าปรับแต่ประการ เดียว การที่จำเลยขอผ่อนชำระค่าปรับจะถือว่าจำเลยไม่ชำระค่าปรับนั้นไม่ได้ เพราะในกรณีนี้ จำเลยมีทรัพย์สิน ถ้าให้โอกาสจำเลยมีเวลาหาเงินมาชำระค่าปรับได้ ก็ไม่จำเป็นต้องยึด ทรัพย์สินของจำเลย การที่ศาลจะผ่อนผันให้จำเลยชำระค่าปรับช้าเร็วเพียงใด เป็นการ ใช้ดุลพินิจกำหนดให้ตามความยุติธรรมและเหมาะสมในการให้รอการบังคับไว้ยังไม่ยึดทรัพย์ จำเลย เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ใช้คำว่า “ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ ค่าปรับ” มิได้ใช้คำว่า “ให้ยึดทรัพย์สินจำเลยใช้ค่าปรับ” ซึ่งศาลอาจดำเนินการยึดทรัพย์ได้ ภายในกำหนด 5 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 99 ตามพฤติการณ์คดีทั้งนี้ไม่ใช่เป็น การขยายระยะเวลาบังคับคดี จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ซึ่งใช้ เฉพาะในกฎหมายวิธีบัญญัติมาใช้ประมวลกฎหมายอาญาอันเป็นกฎหมายสารบัญญัติไม่ได้ คดีนี้เห็นได้ว่าถ้าบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยมาขายทอดตลาดเอาเงินชำระค่าปรับทันที มี แต่จะเกิดความเสียหาย เพราะค่าปรับมีจำนวนถึง 65,744,852 บาท 24 สตางค์ โดยจำนวน ภาษีอันแท้จริงที่จำเลยจะต้องเสียหายไม่ถูกปรับมีเพียง 3,892,972 บาท 25 สตางค์ และจำเลย มีทรัพย์สินประมาณ 584 ล้านบาท แต่ในวันที่ 31 ธันวาคม 2519 บริษัทจำเลยมีความผูกพัน ที่จะต้องชำระหนี้ถึง 1,206.5 ล้านบาท ทรัพย์สินของจำเลยก็ติดสัญญาจำนอง บริษัทจำเลยจะ ตกอยู่ในฐานะล้มละลายต้องล้มเลิกกิจการ ซึ่งจะทำความเสียหายเป็นอย่างมากต่อผู้ถือหุ้นซึ่งมี จำนวน 3,557 ราย ระบบการเงินภายในประเทศจะสะเทือนเนื่องจากความเสียหายจะตามถึง เจ้าหนี้ต่างๆ การประกอบกิจการอุตสาหกรรมของบริษัทจำเลยที่จะช่วยประหยัดเงินตรา ต่างประเทศจะหมดไป และจะกระทบกระเทือนถึงระบบเศรษฐกิจทั่วไป ตลอดจนบรรยากาศ ในการลงทุน พนักงานของบริษัทจำเลยและครอบครัวประมาณ 3,000 คน จะว่างงาน ดังนั้น ที่

ศาลอุทธรณ์ขยายเวลาผ่อนชำระค่าปรับให้จำเลยออกไปนั้น จึงเป็นการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสมกับข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แห่งคดีแล้ว ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วยในผลแห่งคำวินิจฉัยแต่เงื่อนไขที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้จำเลยทำทัณฑ์บนไว้ นั้น ยังไม่เป็นหลักประกันอันมั่นคงในการที่จำเลยจะชำระค่าปรับต่อศาล ปรากฏว่าที่ศาลอุทธรณ์ให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับงวดแรก โดยให้นำเงินจำนวน 10,000,000 บาท มาชำระก่อนภายในวันที่ 30 เมษายน 2521 นั้น จำเลยได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์แล้ว คงเหลือเงินค่าปรับที่จำเลยจะต้องชำระอีก 55,744,852 บาท 24 สตางค์ จึงเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขกำหนดให้จำเลยชำระค่าปรับที่เหลือเสียใหม่

โดยพิพากษาแก้เป็นว่า ให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับที่เหลือ 55,744,852 บาท 24 สตางค์ได้ โดยให้จำเลยผ่อนชำระงวดละไม่ต่ำกว่า 6,000,000 บาท โดยชำระงวดแรกภายในวันที่ 10 มกราคม 2522 และงวดต่อไปๆ ภายในวันที่ 10 มกราคม ของทุกปีถัดไปจนถึงเมื่อคำพิพากษาในคดีก่อนถึงที่สุด (วันที่ 11 กรกฎาคม 2520) ได้ครบสี่ปี หกเดือนแล้วนับแต่นั้นภายในกำหนด 1 เดือน จำเลยจะต้องนำธนาคารมาเป็นผู้ค้ำประกันการชำระค่าปรับที่ค้างชำระ โดยมีเงื่อนไขว่าถ้าบริษัทจำเลยไม่ชำระหรือบริษัทจำเลยเลิกกิจการไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ ธนาคารผู้ค้ำประกันจะต้องชำระค่าปรับทั้งหมดที่ค้างชำระแทนจำเลยทันที โดยจะปฏิเสธความรับผิดชอบใดๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น และสิทธิไม่ยกข้อต่อสู้ใดๆ ของจำเลยมาอ้างเพื่อให้พ้นความรับผิดจากการที่จะต้องถูกบังคับคดี หากจำเลยผิดนัดชำระค่าปรับงวดใดงวดหนึ่งหรือไม่นำธนาคารมาค้ำประกันการชำระค่าปรับภายในกำหนดเวลาดังกล่าวข้างต้น ก็ให้บังคับคดีทันที นอกจากนี้แก้ไขให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์โดยให้จำเลยทำทัณฑ์บนต่อศาลชั้นต้นเสียใหม่ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ศาลฎีกาได้แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันอ่านคำพิพากษานี้ ถ้าจำเลยไม่ปฏิบัติตามก็ให้บังคับคดีได้ทันทีเช่นกัน ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไป

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าศาลได้วินิจฉัยโดยใช้ดุลพินิจตามความเหมาะสมของผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ไป โดยคำนึงถึงการได้รับชำระค่าปรับและผลแห่งความเสียหายที่จะเกิดขึ้นเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อผู้ถือหุ้น ซึ่งมีจำนวน 3,557 ราย ความเสียหายต่อระบบการเงินภายในประเทศ ความเสียหายต่อถึงเจ้าหน้าที่ ความเสียหายต่อพนักงานของบริษัทจำเลยและครอบครัวประมาณ และผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจทั่วไป ตลอดจนบรรยากาศในการลงทุน ผู้เขียนจึงเห็นว่า การผ่อนชำระค่าปรับเป็นมาตรการที่จะช่วยเสริมการลงโทษปรับให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นั่นคือ การได้รับชำระค่าปรับครบถ้วนตามคำพิพากษา นอกเหนือไปจากการกักขังแทนค่าปรับและการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ

แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อพิจารณาว่าการนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ จะทำให้ลักษณะความเป็นโทษทางอาญาเสียหรือขัดกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษหรือไม่ เนื่องจากกฎหมายมุ่งบังคับใช้โทษทางอาญาก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว และเจตนารมณ์ของโทษปรับ ก็คือ การบังคับกับทรัพย์สิน โดยการทดแทนให้แก่รัฐ เนื่องจากการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าการลงโทษปรับผู้กระทำความผิด เป็นการบังคับที่มีลักษณะเป็นผลร้ายที่ผู้กระทำความผิดได้รับเนื่องจากการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอยู่แล้ว การผ่อนชำระค่าปรับไม่ได้ทำให้ลักษณะดังกล่าวเสียไปแต่อย่างใด เพียงแต่เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้การบังคับโทษปรับบรรลุตรงตามวัตถุประสงค์ หมายถึง ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับ ก็ต้องเสียค่าปรับ มิใช่โดนยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ หรือถูกกักขังแทนค่าปรับ อันเป็นวิธีบังคับโทษปรับที่ไม่ต้องตรงความประสงค์ แต่หากนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ จะทำให้ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับสามารถที่จะชำระค่าปรับต่อศาลได้ครบถ้วน

อีกทั้งหากพิจารณาในอีกมุมหนึ่งจะพบว่า หากศาลไม่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ผ่อนชำระค่าปรับแล้ว ศาลย่อมจำเป็นที่ต้องนำวิธีการกักขังแทนค่าปรับมาใช้กับจำเลยที่ไม่นำเงินค่าปรับมาชำระต่อศาลภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าการกักขังแทนค่าปรับนั้น โดยสภาพแล้วไม่แตกต่างไปจากโทษจำคุกเท่าหนักและถือเป็นการจำคุกระยะสั้นที่นานาประเทศ รวมทั้งประเทศไทยต่างมีนโยบายที่จะหลีกเลี่ยง

วิธีการในการบังคับโทษปรับของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาที่ศาลใช้ดุลพินิจโดยอนุญาตให้ผู้ต้องโทษปรับผ่อนชำระค่าปรับได้ โดยกำหนดให้ชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ในจำนวนแน่นอน ตามเวลาที่อาจอยู่ภายใต้เงื่อนไขอย่างใดๆ ก็ได้โดยมีต้องชำระค่าปรับในทันทีเป็นมาตรการที่ผู้เขียนเห็นว่าควรนำมากำหนดให้ชัดเจนเป็นมาตรการเสริมโทษปรับในประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายกำหนดไว้แน่นอนให้ผ่อนชำระค่าปรับได้หากผู้ต้องโทษปรับไม่มีทรัพย์สินอันจะถูกบังคับยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับได้ ผู้ต้องโทษปรับก็จะถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของคำพิพากษาของศาล

ดังนั้น จึงควรนำวิธีการในการผ่อนชำระค่าปรับตามกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา มาปรับใช้ในประเทศไทย เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวและเพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษกักขังแทนค่าปรับ เพราะทำให้คนจนที่ไม่มีความสามารถจะเสียค่าปรับต้องสูญเสียสันติภาพทั้งที่โทษเดิมแห่งความผิดนั้นมิได้หนักหนาถึงขั้นต้องถูกกักขังและยังเกิดขึ้นสืบเนื่องจากนโยบายทางอาญาของรัฐที่มุ่งเน้นการลงโทษปรับ โดยไม่มีมาตรการ

ลักษณะอื่นที่มาทดแทนกรณีที่ไม่สามารถบังคับโทษปรับได้ ทำให้สถานที่กักขังเต็มไปด้วยคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ขณะที่ผู้กระทำผิดรายใหญ่ที่มีฐานะ อิทธิพลกลับหลุดรอดไปได้

จากการศึกษาพบว่า การนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ในประเทศไทย ก่อให้เกิดผลดีต่าง ๆ ตามมาหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ นอกจากจะสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ในการลงโทษได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องการไม่ชำระค่าปรับได้อีกด้วย ทำให้รัฐมีงบประมาณเพิ่มขึ้นจากค่าปรับที่เรียกเก็บ และทำให้รัฐไม่ต้องแบกภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการดูแลผู้ถูกกักขังแทนค่าปรับ อันนำมาซึ่งผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยเห็นควรให้มีการนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับใช้ก็ต่อเมื่อศาลได้ลงโทษปรับจำเลย และศาลสามารถใช้ดุลพินิจให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้ใน 2 กรณี คือ

1. กรณีผู้ต้องโทษปรับขอผ่อนชำระค่าปรับ เป็นกรณีที่ผู้ต้องโทษเห็นว่าตนเองไม่สามารถที่จะชำระค่าปรับตามจำนวนที่ศาลกำหนดไว้ในคำพิพากษาได้ทัน ผู้ต้องโทษปรับก็ต้องยื่นคำร้องเข้ามาภายหลังที่ศาลพิพากษาแล้ว เพื่อให้ศาลได้ทำการไต่สวนแสวงหาความจริง เหตุผลที่จำเลยไม่สามารถที่จะชำระค่าปรับได้ทันในกำหนด โดยการไต่สวนผู้ต้องโทษปรับอาจแสดงรายงานฐานะทางการเงิน เช่น หลักฐานการเป็นหนี้ซึ่งผู้ต้องโทษรับภาระอยู่ หรือหลักฐานอื่นใดที่เห็นว่าจำเป็นหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยควรที่จะได้รับอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยไม่ควรที่จะได้รับอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับศาลก็จะยกคำร้องและสั่งให้ผู้ต้องโทษปรับนำค่าปรับมาชำระต่อศาลในเวลาที่กำหนดหรือหากจำเลยผิดนัดชำระค่าปรับ ก็จะดำเนินการตามกฎหมาย แต่ถ้าหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยควรที่จะได้รับอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับศาลก็จะสั่งให้จำเลยนำค่าปรับมาชำระต่อศาลโดยกำหนดเป็นงวดภายในระยะเวลาที่กำหนด อย่างไรก็ดี หากเมื่อผู้ต้องโทษปรับผิดนัดผ่อนชำระค่าปรับ และศาลเรียกมาไต่สวนได้ความว่าผู้ต้องโทษปรับตกเป็นผู้ยากไร้ในเวลาต่อมาศาลอาจยกเลิกค่าปรับงวดต่อไปที่เหลือก็ได้

2 . กรณีที่ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจเองโดยให้ผู้ต้องโทษปรับที่มีฐานะยากจนหรือฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีให้ผ่อนชำระปรับได้ โดยอาจเห็นจากรายการแสดงฐานะทางการเงินของผู้ต้องโทษปรับที่แสดงต่อศาล หรือจากการสืบพยานหลักฐานต่าง ๆ ของพนักงานอัยการหรือพนักงานคุมประพฤติ หรือศาลอาจจะได้ความจากการสอบถามจากผู้กระทำผิดเองในระหว่างพิจารณาคดีก่อนทำคำพิพากษา หรือจำเลยอาจจะคัดค้านว่ารายได้ที่แท้จริงของจำเลยเป็นเช่นไร หากศาลเห็นว่าจำเลยควรที่จะได้รับโทษปรับสำหรับการกระทำความผิดนั้น ศาลก็จะพิพากษาลงโทษปรับจำเลย แล้วกำหนดไว้ในคำพิพากษาโดยให้จำเลยนำค่าปรับมาชำระต่อศาลเป็นงวด ๆ จำนวนงวดละเท่าใดภายในเวลาที่ศาลกำหนด หากจำเลยฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำ

พิพากษาศาลก็อาจเรียกมาสอบถามหรือให้จำเลยชำระค่าปรับทันทีได้ หรืออาจจะใช้มาตรการอื่นต่อไป

4.3.3 การทำงานบริการสังคม

การทำงานบริการสังคม (The Community Service Order) คือ การกำหนดให้กระทำความผิดทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทนให้แก่ชุมชน องค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร หรือผู้เสียหาย โดยผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องได้แก่ ศาล พนักงานคุมประพฤติ มีคำสั่งหรือความเห็นภายใต้ความยินยอมหรือคำร้องของผู้กระทำความผิดเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู รวมทั้งการลงโทษผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ ผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องอาจสั่งให้ทำงานบริการสังคมเป็นเงื่อนไขของการคุมประพฤติ หรือตามโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟู หรือเพื่อการแทนโทษปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง

การทำงานบริการสังคมในแต่ละประเทศอาจมีรูปแบบ วิธีการ กระบวนการและจำนวนชั่วโมงในการทำงานที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิด หรือความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคม

ซึ่งในปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมในประเทศต่าง ๆ สามารถจำแนกออกเป็น 3 แนวคิด ดังนี้⁹

(1) การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

แนวคิดนี้ถือว่าการให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดได้รับใช้สังคมด้วยการมอบหมายงานให้ผู้กระทำความผิดเกิดความรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าต่อสังคม ทั้งการทำงานจะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์และเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้มีเวทีสำหรับฝึกหัด เรียนรู้ ทดลอง ทดสอบและพัฒนาความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความพอใจ ความรักในงาน สมาธิ ทักษะในการประกอบอาชีพและการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ

⁹ เกษม มูลจันทร์ , การทำงานบริการสังคมในงานคุมประพฤติ , กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม, www.probatation.go.th/admin/stock/images_stock/20040317215038_1.pdf (24 มกราคม 2550).

(2) การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการชดใช้หรือทดแทนความผิดแก่ผู้เสียหายและสังคมในคดีอาญาทั่วไป (Restitution)

แนวคิดนี้ถือว่าการชดใช้ค่าเสียหาย เป็นความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดต่อความเสียหาย ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยผู้เสียหายให้ได้รับการเยียวยาและกลับคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้แล้ว ยังช่วยให้ผู้กระทำผิดได้เห็นคุณค่าของตนเอง และรู้จักเคารพในบรรทัดฐานของสังคม รวมทั้งได้พัฒนาความรู้สึกผิดชอบต่อสังคมและศีลธรรม ซึ่งรูปแบบของการชดใช้ค่าเสียหายในปัจจุบันมีรูปแบบที่สำคัญ 3 ประการคือ การชดใช้ด้วยเงิน การชดใช้ด้วยการบริการโดยตรงแก่ผู้เสียหาย เช่น การขอขมา หรือทำงานให้แก่ผู้เสียหาย และการชดใช้ด้วยการให้บริการแก่สังคมหรือชุมชน เช่น ดูแลเด็ก ทำความสะอาดในหน่วยงาน หรือองค์กรสาธารณกุศล เป็นต้น

(3) การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการลงโทษ (Punishment)

แนวคิดนี้เห็นว่าการให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมเป็นการลงโทษอย่างหนึ่ง เพียงแต่รูปแบบหรือลักษณะการลงโทษจะแตกต่างจากมาตรการลงโทษอื่น ๆ เช่น การลงโทษจำคุกจะทำให้ผู้กระทำความผิดสูญเสียอิสรภาพ และการลงโทษปรับจะทำให้ผู้กระทำความผิดสูญเสียทรัพย์สินตามจำนวนที่ศาลสั่งปรับ เป็นต้น ส่วนการทำงานบริการสังคมจะทำให้ผู้กระทำความผิดสูญเสียเวลาว่างและเวลาพักผ่อนส่วนตัว รวมทั้งต้องเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ดังนั้น ในกรณีที่ศาลเห็นว่า การลงโทษด้วยมาตรการอื่น ๆ ไม่เหมาะสมกับจำเลยรายใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษจำคุกกระยะสั้น หรือในกรณีที่ศาลจะลงโทษปรับจำเลย แต่พิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยเป็นบุคคลยากจน ไม่มีเงินชำระค่าปรับ หรือแม้แต่กรณีที่จำเลยเป็นบุคคลร่ำรวย การลงโทษปรับจะไม่มีผลให้จำเลยรู้สึกเข็ดหลาบหรือสำนึกในการกระทำผิดของตน ในกรณีต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจใช้วิธีการสั่งให้จำเลยไปทำงานบริการสังคมเพื่อทดแทนการลงโทษจำคุกกระยะสั้นหรือแทนการลงโทษปรับก็ได้

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการทำงานบริการสังคมได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในลักษณะต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายทางอาญา หรือกระบวนการทางศาลของแต่ละประเทศว่าจะนำไปใช้แบบใด

สำหรับประเทศไทยศาลได้นำแนวคิดทั้งสามมาใช้ในลักษณะผสมผสานกัน ภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 ตามประมวลกฎหมายอาญา¹⁰ อย่างไร

¹⁰ ประมวลกฎหมายมาตรา 56 "ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกและในคดีนั้น ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่า

ก็ตาม แม้ว่าศาลจะไม่ได้กำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกคุมประพฤติทำงานบริการสังคม พนักงานคุมประพฤติก็อาจจัดให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมได้ ภายใต้ความสมัครใจของผู้ถูกคุมความประพฤติ รวมถึงการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษปรับสามารถร้องขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับได้ ทั้งนี้ตามที่เงื่อนไขกฎหมายกำหนดในมาตรา 30/1 , 30/2 และ 30/3 ตามประมวลกฎหมายอาญา

การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาในปี 2546 โดยได้มีการนำแนวคิดการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์มาใช้ในมาตรา 30/1, 30/2 และ 30/3 นั้น มีมุมมองว่าการลงโทษปรับนั้น มุ่งหมายที่จะลงโทษทางเศรษฐกิจแก่ผู้กระทำความผิด แต่กรณีที่ผู้กระทำความผิดมีฐานะยากจน ไม่มีเงินจ่ายค่าปรับ กฎหมายได้กำหนดให้บังคับค่าปรับด้วยการกักขังผู้กระทำความผิดแทน ซึ่งโทษกักขังเป็นโทษที่รุนแรงกว่าโทษปรับ นอกจากนี้ การที่กฎหมายกำหนดโทษปรับไว้ตามลักษณะของฐานความผิด โดยไม่ได้คำนึงถึงความสามารถในการชำระค่าปรับของผู้กระทำความผิด แม้จะดูเหมือนเป็นธรรม เพราะจำนวนเงินที่ศาลปรับสำหรับการกระทำความผิดอย่างเดียวกันมีจำนวนเท่ากันก็ตาม แต่หากพิจารณาเปรียบเทียบถึงผลของการปรับระหว่างผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกับผู้ที่มีฐานะยากจนแล้ว ผู้ที่มีฐานะยากจนย่อมมีผลกระทบมากกว่า ซึ่งไม่ต่างจากการถูกลงโทษที่รุนแรงกว่า จึงเกิดแนวคิดที่นำวิธีการทำงานบริการสังคมมาใช้เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับผู้กระทำความผิดที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับ ทั้งนี้พิจารณาได้จากเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ กล่าวคือ เนื่องจากการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญามีหลักการสำคัญประการหนึ่งคือ เพื่อแก้ไขให้ผู้นั้นสามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดี ดังนั้น โทษที่ผู้กระทำความผิดควรจะได้รับจึงต้องมีความเหมาะสมกับสภาพความผิด อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าในปัจจุบันมีผู้ได้รับโทษปรับต้องถูกกักขังแทนค่าปรับเป็นจำนวนมากขึ้น ซึ่งผู้รับโทษนั้น ๆ ต้องสูญเสียอิสรภาพโดยไม่สมควร ทำให้บุคคลในครอบครัวต้องเดือดร้อนและรัฐต้องรับภาระในการดูแลเพิ่มมากขึ้น สมควรปรับเปลี่ยนมาตรการลงโทษเสียใหม่ โดยกำหนดมาตรการให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้อีกทางหนึ่ง และในกรณีที่อาจต้องถูกกักขังอยู่นั้น บุคคลดังกล่าวสมควรได้รับความคุ้มครองมิให้ต้องถูกเปลี่ยนโทษจากกักขังเป็นจำคุกอันเป็นโทษที่

ได้รับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลจะพิจารณาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้แล้วปล่อยตัวไปเพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าวของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้..."

หนักยิ่งกว่า รวมทั้งมิให้ต้องถูกคุมขังร่วมกับผู้ต้องหาในคดีอาญาที่มีอัตราโทษสูง ประกอบกับสมควรปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับอัตราเงินในการกักขังแทนค่าปรับให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน นอกจากนี้สมควรเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษได้มากขึ้น

ลักษณะของงานบริการสังคมที่นำมาใช้แทนการลงโทษทางอาญานั้น จะต้องกำหนดให้สอดคล้องกับสภาพของผู้กระทำความผิดด้วย ทั้งนี้เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายในการแก้ไข และรู้สึกสำนึกถึงความผิดที่ตนได้กระทำไป ถ้าอาศัยแนวทางปฏิบัติของสำนักงานควบคุมความประพฤติแล้ว การทำงานบริการสังคมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การทำงานบริการสังคมแบบเฉพาะราย

การทำงานบริการสังคมแบบเฉพาะราย คือ การจัดให้ผู้กระทำความผิดซึ่งทำงานบริการสังคมแทนโทษปรับแต่ละคนที่ได้รับการพิจารณาแล้วว่า ควรได้รับการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมใดเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงผู้ที่ร่วมกระทำความผิดด้วยกันได้ทำงานขึ้นได้ชิ้นหนึ่งร่วมกันจนแล้วเสร็จ ภายในระยะเวลาที่สมควรอีกด้วย รูปแบบและวิธีการทำงานบริการสังคมเฉพาะนี้ จึงเหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดที่ต้องการระยะเวลาในการฟื้นฟูค่อนข้างมาก

2. การทำงานบริการสังคมแบบเป็นกลุ่มหรือบำเพ็ญประโยชน์แบบกลุ่ม

เป็นการจัดให้ผู้กระทำความผิดจำนวนมากกว่า 1 คน ร่วมกันทำงานบริการสังคม หรือบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม หรือชุมชน เช่น การพัฒนาทำความสะอาดศาสนสถาน โรงเรียน ศาลาประชคม สวนสาธารณะ หรือสถานที่สาธารณะอื่น ๆ ซึ่งรูปแบบและวิธีการทำงานบริการสังคมเป็นกลุ่ม จึงเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดที่ควรได้รับการฟื้นฟูระยะสั้น หรือผู้กระทำความผิดที่ไม่สามารถให้ทำงานเฉพาะรายได้ เนื่องจากอาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานที่เข้าทำงาน เช่น ผู้ที่ติดยาเสพติด เป็นต้น

สำหรับรูปแบบของการทำงานบริการสังคมที่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดในประเทศไทยแยกพิจารณาได้คือ

1. การทำงานบริการสังคมที่อาศัยความรู้เฉพาะ หมายความว่าผู้ทำงานบริการสังคมมีความรู้ในอาชีพหรือวิชาชีพเป็นการเฉพาะ ดังนั้น รูปแบบของการ

ทำงานบริการสังคมอาจเป็นการสอนหนังสือในสถานศึกษา การทำงานในห้องสมุด การช่วยงาน ให้การบริการข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการศึกษา

2. การทำงานบริการสังคมที่ไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้เฉพาะ หมายความว่า ตัวผู้ทำงานบริการสังคมอาจไม่ได้มีความรู้ในวิชาชีพด้านใดด้านหนึ่งพิเศษ เพราะฉะนั้น การทำงานบริการสังคมจึงมีลักษณะเป็นงานบริการเป็นส่วนใหญ่ เช่น การช่วยรพพยาบาลให้กับ สถานพยาบาลของรัฐ การบูรณะดูแลสถานที่สาธารณะ ดูแลความปลอดภัยด้านการจราจร รวมตลอดไปถึงการรณรงค์ให้แก่องค์กรส่วนรวมที่บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของการใช้มาตรการทำงานบริการ สังคมในประเทศไทย ก็คือ การที่ประมวลกฎหมายอาญาของไทยได้กำหนดให้การทำงาน บริการสังคมเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการคุมประพฤติ หรือเป็นการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ ในกรณีที่ต้องถูกกักขังแทนค่าปรับเท่านั้น ในขณะที่กฎหมายของนานาประเทศต่างพัฒนาไปสู่ การแยกมาตรการบริการสังคมเป็นมาตรการเฉพาะต่างหากจากมาตรการคุมประพฤติ กล่าวคือ แยกเป็นกฎหมายเฉพาะอีกฉบับหนึ่ง เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา โดย ประเทศอังกฤษจะใช้ “หน่วยงานบริการสังคม” ซึ่งแยกต่างหากจาก “หน่วยงานคุมประพฤติ” โดยยังคงสังกัดอยู่ในกลุ่มงานสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคมเช่นเดียวกัน และมีการ ประสานงานกันอย่างใกล้ชิด โดยการรับคดีจากการที่ศาลมีคำสั่งโดยตรงไปยังหน่วยงานบริการ สังคมทางหนึ่ง และรับคดีที่พนักงานคุมประพฤติเสนอต่อศาลและศาลสั่งให้ทำงานบริการสังคม อีกทางหนึ่ง ซึ่งสำนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานมาและดำเนินการต่อทางหนึ่ง หน่วยงานเฉพาะดังกล่าวจึงสามารถพัฒนากระบวนการให้มีความหลากหลายเพื่อรองรับการ บริการสังคมได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เนื่องจากการกำหนดเรื่องการทำงานบริการสังคมผูกติด ไว้กับเงื่อนไขการคุมประพฤติดังเช่นประเทศไทย ทำให้การบริการสังคมกลายเป็น “ภารกิจรอง” ของหน่วยงาน คือ กรมคุมประพฤติ เมื่อเปรียบเทียบกับงานสืบเสาะสอดส่องซึ่งเป็น “ภารกิจ หลัก” ดังนั้น เมื่อประสบปัญหาการขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่และคดีความล้นมือ ทำให้งาน บริการสังคมไม่ได้รับการสนใจปรับปรุงแก้ไขหรือการผลักดันเท่าที่ควร

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า แนวทางในการนำมามาตรการทำงานบริการสังคมมาใช้กับ ผู้กระทำความผิดนั้น ควรใช้มาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการแทนการลงโทษปรับ ซึ่งจะ แตกต่างกับกรณีการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ เนื่องจากการทำงานบริการสังคมแทน ค่าปรับนั้น เป็นกรณีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดและลงโทษปรับจำเลย แต่จำเลย ไม่มีเงินชำระค่าปรับ จึงยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับได้ แต่แนวทางที่ผู้เขียน ต้องการเสนอก็คือ การนำมามาตรการทำงานบริการสังคมมาใช้แทนการลงโทษปรับทางอาญาและ นำมาใช้ได้อย่างเป็นอิสระ โดยไม่จำเป็นต้องผูกติดกับเงื่อนไขการรอการลงโทษหรือรอการ

กำหนดโทษ หรือการคุมประพฤติตามมาตรา 56 และเป็นมาตรการนอกเหนือไปจากการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ และการที่ศาลจะใช้มาตรการทำงานบริการสังคมแทนโทษปรับก็ไม่จำเป็นว่าจะต้องอยู่บนเงื่อนไขว่าจำเลยมีพฤติการณ์ตั้งใจฝ่าฝืนไม่ชำระค่าปรับหรือไม่ หรือไม่จำต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขใด ๆ เพียงแต่ศาลเห็นว่าทำให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากกว่า ศาลก็อาจมีคำสั่งให้ทำงานบริการสังคมแทนการลงโทษทางอาญาได้ โดยระดับของความผิดที่จะนำมาตราการทำงานบริการสังคมมาใช้แทนการลงโทษปรับนั้น จะต้องเป็นกรณีความผิดที่ไม่รุนแรง หรือความผิดอาญาที่เกิดจากข้อห้าม (Mala Prohibita) เช่น ในความผิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เช่น พระราชบัญญัติความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 หรือความผิดเกี่ยวกับกฎหมายจราจร เช่น พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นต้น

นอกจากนั้น หากศาลนำมาตราการทำงานบริการสังคมมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคล อาจกระทำได้โดยการให้นิติบุคคลนั้นชดใช้ความเสียหายให้แก่ชุมชน หรือเยียวยาความเสียหายแก่ส่วนรวม ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการทำงานบริการสังคม ตัวอย่างเช่นในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น การปล่อยของเสียและสิ่งปฏิกูลลงในลำคลอง หนองน้ำ ทำให้น้ำเน่าเสียและเกิดมลพิษต่อชุมชน ศาลอาจสั่งให้นิติบุคคลนั้นชดใช้ หรือเยียวยาความเสียหายดังกล่าว ด้วยการสั่งให้นิติบุคคลนั้นใช้เงินของตนในการฟื้นฟูบำบัดสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ถือเป็นมาตรการแทนโทษปรับที่ดีอีกมาตรการหนึ่ง

ประโยชน์ของการนำมาตราการทำงานบริการสังคมมาใช้แทนโทษปรับในประเทศไทย

ผู้เขียนเห็นว่า หากได้นำมาตรการทำงานบริการสังคมมาใช้อย่างจริงจัง โดยการกำหนดให้เป็นมาตรการแยกต่างหากจากการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับแล้ว จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในหลาย ๆ ด้าน อาทิเช่น

1. มาตรการแทนโทษปรับเป็นการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น และเป็นมาตรการในการแก้ปัญหาหนักโทษสั้นเรื้อรัง
2. เป็นมาตรการที่เป็นทางเลือกในการพิพากษาคดีที่ประหยัดและได้ประโยชน์มากกว่าทางเลือกอื่น ๆ และศาลสามารถใช้มาตรการดังกล่าวได้อย่างเที่ยงธรรมโดยไม่ต้องคำนึงถึงชนชั้นทางสังคมหรือฐานะของผู้กระทำความผิด
3. เป็นมาตรการการลงโทษผู้กระทำความผิดที่มองเห็นผลงานได้ อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน และชดเชยความเสียหายตามความต้องการของผู้เสียหายได้

4. การทำงานบริการสังคมจะช่วยสร้างประสบการณ์การทำงานและเปิดโอกาสให้มีการฝึกฝนทักษะ ฝึกหัดการทำงาน

5. การทำงานบริการสังคมเป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดปรับปรุงพฤติกรรมกลับตัวเป็นคนดี รู้สึกสำนึกผิดและพัฒนาตนเองขึ้น จากการทำที่เสียสละตนเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น

4.3.4 มาตรการในรูปแบบของการให้การศึกษาและฝึกอบรม

การให้การศึกษาและการฝึกอบรมเป็นมาตรการหนึ่งที่เหมาะสมให้มาใช้แทนการลงโทษปรับ ซึ่งในบางประเภทความผิด การลงโทษปรับมีจำนวนไม่สูงพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก การใช้มาตรการอื่นแทนการปรับจึงน่าจะก่อให้เกิดผลดีมากกว่า ทั้งนี้ระดับของความผิดที่สามารถจะใช้มาตรการดังกล่าวแทนการลงโทษปรับได้นั้น จะต้องเป็นความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูง และเป็นความผิดที่เกิดจากข้อห้าม หรือ Mala Prohibita ซึ่งเป็นความผิดที่รัฐห้ามมิให้กระทำที่บางครั้งความรู้สึกหรือสามัญสำนึกของผู้กระทำความผิดอาจจะไม่สามารถบอกได้ว่าสิ่งที่ตนกระทำเป็นความผิด ซึ่งต่างจากความผิดทางอาญาในส่วนของ Mala Inse ที่ผู้กระทำนอกจากจะต้องมีเจตนาในการกระทำความผิดต่อกฎหมายแล้ว ยังจะต้องมีเจตนาชั่วร้าย (Mens Rea) ในการกระทำความผิดด้วย ตัวอย่างของความผิดประเภทนี้ได้แก่ ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เป็นต้น ส่วนความผิดประเภท Mala Prohibita นั้นส่วนใหญ่ยังจะเป็นความผิดที่มีโทษไม่สูง (Petty Offenses) เช่น ความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าลหุโทษ ในพระราชบัญญัติอื่นที่มีโทษทางอาญา เช่น พระราชบัญญัติการจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นต้น

การให้การศึกษาแก่ผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษปรับทางอาญานั้นจึงเป็นสิ่งที่หลายประเทศได้ดำเนินการมาแล้ว เช่นในความผิดที่เกี่ยวกับการจราจรถ้าการกระทำความผิดมิได้เกิดขึ้นเพราะความประมาทจนผู้อื่นได้รับภัยอันตรายแก่ชีวิตหรือแก่ร่างกาย กฎหมายจราจรของหลายประเทศได้กำหนดให้นำเอามาตรการให้การศึกษาแก่ผู้กระทำความผิดมาใช้แทนโทษปรับ โดยจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนโดยรัฐทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมทั้งอบรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม แก่ผู้กระทำความผิด โดยศาลอาจมีคำพิพากษาให้จำเลยต้องผ่านการศึกษจากหลักสูตรของรัฐจะได้ไม่กระทำความผิดขึ้นอีก¹¹

¹¹ จุรีรัตน์ ประยูรฉัตรพันธ์, "การแก้ไขปัญหาคาการฝ่าฝืนกฎจราจรของผู้ขับขี่ในกรุงเทพมหานคร", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 91.

ส่วนการใช้มาตรการในรูปแบบของการฝึกอบรมนั้น จะมีหลักเกณฑ์เดียวกับการใช้มาตรการในรูปแบบของการให้การศึกษา กล่าวคือ มาตรการทั้งสองจะถูกนำมาใช้ในความผิดที่มีโทษไม่ร้ายแรง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นความผิดในลักษณะของ Mala Prohibita นั่นคือความผิดที่เกิดจากข้อห้ามที่อยู่ในประมวลกฎหมายอาญาภาคลหุโทษ หรือพระราชบัญญัติอื่นที่มีโทษทางอาญาไม่สูงไปกว่าลหุโทษ สำหรับรูปแบบของการฝึกอบรมอาจจะใช้เวลาน้อยกว่ารูปแบบของการให้การศึกษาตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และรูปแบบของการฝึกอบรมมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเฉพาะกับการกระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดได้ตระหนักถึงภัยอันตรายและผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อสังคมจากการกระทำความผิดของตน ตัวอย่างในประเทศสหรัฐอเมริกาผู้ที่ขับซึ่รถยนต์โดยประมาทแล้วก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อบุคคลอื่น หรือขับรถยนต์ด้วยความเร็วสูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายก็จะถูกดำเนินการอบรมโดยให้ดูวีดีโอเทปที่เกี่ยวกับการขับรถยนต์เพื่อให้เห็นถึงสภาพของความเสียหายของรถยนต์ บาดแผลของผู้อยู่ในรถยนต์ ซึ่งอาจจะบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิต มาตรการลักษณะนี้เป็นวิธีการอบรมให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อกฎที่เกิดขึ้นและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดอีก¹² นอกจากนี้ในประเทศอังกฤษหรือประเทศเยอรมัน ก็ยังได้มีการนำมาตราการในรูปแบบของการให้การศึกษาและการฝึกอบรมแก่ผู้กระทำความผิดมาใช้แทนโทษทางอาญาอีกด้วย

ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรกำหนดให้มีมาตรการในรูปแบบของการให้การศึกษาและการฝึกอบรมแก่ผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษปรับ ในความผิดทางอาญาที่มีโทษน้อย โดยมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดขึ้นมาเพราะขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ และมาตรการให้การศึกษาจะไม่ทำให้ผู้นั้นกระทำความผิดขึ้นมาอีก เช่น ในคดีความผิดเกี่ยวกับการจราจร และความผิดอื่นๆ ซึ่งจัดอยู่ในประเภทความผิดที่เรียกว่า Petty Offense เช่น ความผิดลหุโทษ ที่มีโทษปรับเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยอาจมีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนโดยรัฐทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความสำนึกในการกระทำความผิดของตนและไม่กระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งจะเกิดผลดีทั้งต่อตัวผู้กระทำความผิดและต่อสังคมมากกว่าการลงโทษปรับด้วยจำนวนเพียงเล็กน้อย

สำหรับแนวทางในการนำมาตราการในรูปแบบของการให้การศึกษาและฝึกอบรมมาใช้แทนการลงโทษปรับทางอาญา ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรนำมาใช้อย่างเป็นอิสระ เช่นเดียวกับการทำงานบริการสังคม โดยไม่จำเป็นต้องผูกติดเงื่อนไขใด ๆ และไม่จำเป็นว่า จะต้องอยู่บนเงื่อนไขว่าจำเลยมีพฤติการณ์ตั้งใจฝ่าฝืนไม่ชำระค่าปรับหรือไม่ เพียงแต่ศาลเห็นหากผู้นั้นได้รับการศึกษาและการฝึกอบรม จะทำให้ผู้นั้นสามารถแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีต่าง ๆ

¹² เรื่องเดียวกัน หน้า 96

และทำประโยชน์ต่อสังคมได้ในอนาคต ศาลก็อาจมีคำสั่งให้ผู้นั้นเข้ารับศึกษาและฝึกอบรมแทนการลงโทษปรับได้

4.3.5 มาตรการในรูปแบบของการทำให้เกิดความอับอาย (Shaming Penalties)

การใช้มาตรการในรูปแบบของการทำให้เกิดความอับอายแก่ผู้กระทำความผิด (Shaming Penalties) แทนการลงโทษปรับนั้น มีพัฒนาการมาจากการลงโทษในลักษณะที่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความอับอายในอดีต แต่รูปแบบของการลงโทษประเภทนี้มีความรุนแรงมากกว่าและไร้ศีลธรรมมากกว่า เช่น การประจานผู้กระทำความผิดต่อสังคมโดยการใส่ชื่อคาแก่ผู้กระทำความผิดในที่สาธารณะซึ่งมีทั้งชื่อคานั่งและชื่อคายืน การล่ามโซ่ผู้กระทำความผิดแล้วพาเดินไปในที่ชุมชน การสักตัวอักษรแรกของความผิดที่ได้กระทำลงบนหน้าผากของผู้กระทำความผิด เช่น ผู้กระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงอื่น ก็จะถูกสักตัวอักษรตัว R (Rape) บนหน้าผากของผู้กระทำความผิด เป็นต้น

จุดมุ่งหมายของการลงโทษประเภทนี้ก็คือ ให้ผู้กระทำความผิดได้รับความอับอายเพื่อจะได้ไม่กล้าทำความผิดขึ้นอีกในอนาคต ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการข่มขู่สังคมว่าใครก็ตามที่กระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวนี้ ก็จะต้องถูกปฏิบัติในลักษณะเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดไปพร้อม ๆ กัน แนวความคิดในการลงโทษลักษณะนี้ได้ตกทอดมาถึงปัจจุบัน แต่มาตรการที่ใช้มีความเหมาะสมมากกว่า โดยคำนึงถึงความรู้สึกของสังคมด้วย ความมุ่งหมายของการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความอับอายจึงเป็นเพียงมาตรการหนึ่งของการทำให้ผู้กระทำความผิดสำนึกในความผิดที่ตนกระทำเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้สังคมได้รู้ว่า พฤติกรรมที่ผู้กระทำความผิดกระทำลงไปนั้นเป็นสิ่งที่น่าอับอายและไม่สมควรกระทำอย่างยิ่ง

แนวคิดในการตีเตียนและประนามการกระทำความผิดได้รับความนิยมนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในทฤษฎีการลงโทษ อาจจะเป็นเพราะแนวความคิดนี้ได้ถูกใช้เป็นทางเลือกพื้นฐานของการลงโทษ เพราะตามความเห็นนี้การลงโทษถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการประนามจากสังคมสำหรับความผิดที่ได้กระทำลงไป ถือได้ว่าการตีเตียนและการประนามเป็นทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังการลงโทษทางอาญา

การลงโทษเพื่อให้ได้รับความอับอาย (Shaming Penalties) ตามความเห็นของศาสตราจารย์ Dan Kalan เป็นการลงโทษโดยการทำให้ได้รับความอับอายจากการให้ทำงาน เป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณธรรมของสังคมในการประนามการกระทำความผิด และเป็นการก่อให้เกิดความรู้สึกอับอายจากการกระทำความผิดของตน การตัดสิทธิที่พลเมืองพึงได้

ถูกถือว่าเป็นการลงโทษเพื่อให้ได้รับความอับอายประเภทหนึ่ง เพราะเป็นการกีดกันบุคคลออกจากสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ Toni Massaro มีความเห็นว่า การลงโทษโดยทำให้ได้รับความอับอายจะมีผลเฉพาะการกระทำผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ความผิดฐานเสพยาจนมึนเมาแล้วกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายจราจร ความผิดเกี่ยวกับการยกยอทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดที่กระทำลงระหว่างคู่สมรส ความผิดเกี่ยวกับเด็ก กระทำความผิดและความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงภาษี เป็นต้น ซึ่งความผิดต่าง ๆ เหล่านี้มักจะกระทำลงโดยชนชั้นกลาง ตัวอย่างเช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งได้พยายามแสวงหามาตรการลงโทษอย่างอื่นโดยไม่ใช่เรือนจำ แต่สามารถแก้ไขพฤติกรรมได้ เพราะฉะนั้น มาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้รับความอับอาย จึงถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางมากขึ้น และมีวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้รับความอับอาย อาทิเช่น ผู้ที่ขับขีรถยนต์ในขณะที่เมาสุราจะถูกปิดใบอนุญาตขับรถประเภทพิเศษไว้หน้ากระจกรถ บุคคลที่กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ในห้างสรรพสินค้าจะต้องถูกโฆษณาพฤติกรรมในหนังสือพิมพ์ฉบับท้องถิ่น โดยการลงรูปภาพของผู้กระทำความผิดด้วย หรือบุคคลที่กระทำความผิดเกี่ยวกับการเที่ยวโสเภณี ก็จะถูกนำเอาชื่อไปลงหนังสือพิมพ์ ออกอากาศทางวิทยุ หรือปิดชื่อไว้ที่บอร์ดสาธารณะ หรืออาจมีคำสั่งให้หญิงซึ่งชื้อยาเสพติดต่อหน้าลูก ลงประกาศในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นว่าเธอได้กระทำการเช่นนั้น หรือชายที่ยอมรับว่าได้กระทำความผิดโดยใช้กำลังรุนแรงต่อภริยา จะต้องถูกสั่งให้ประกาศความผิดของตนต่อสาธารณะ หน้าศาลากลาง โดยกล่าวขอโทษภริยาของตนต่อหน้าประชาชนที่เดินไปเดินมา เป็นต้น

นอกจากนั้น ประเทศสิงคโปร์ได้นำเอามาตรการรูปแบบของ Shaming Penalties มาใช้ในความผิดประเภท Petty Offences (ความผิดที่มีอัตราโทษสูงไปกว่าลหุโทษ) โดยการใช้แทนโทษปรับ เช่น ความผิดเกี่ยวกับความสะอาดของบ้านเมือง การทิ้งขยะบนพื้นถนน การทำให้สวนสาธารณะได้รับความสกปรก ผู้กระทำความผิดประเภทดังกล่าวนี้จะถูกมาตรการทางกฎหมายให้ไปทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ตามที่ศาลกำหนด โดยมีการเผยแพร่การบังคับโทษลักษณะนี้ผ่านสื่อมวลชนด้วย มาตรการลักษณะนี้ถือว่าเป็นมาตรการที่เบาว่าการลงโทษโดยการเขียนผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นโทษที่ลงแก่เนื้อตัวร่างกายและเป็นการประจานผู้กระทำความผิดไปในตัว

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า หากมีการนำมาตรการในรูปแบบของการทำให้เกิดความอับอาย หรือ Shaming Penalties มาใช้แทนโทษปรับด้วยในกรณีที่ต้องการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่ผู้กระทำความผิดและสังคม โดยนำมาใช้กับความผิดที่มีอัตราโทษปรับไม่สูงนัก เช่น ความผิดเกี่ยวกับกฎหมายจราจร ความผิดเกี่ยวกับกฎหมายรักษาความสะอาดของ

บ้านเมืองและความผิดลหุโทษ เป็นต้น เนื่องจากได้สังเกตเห็นว่า การลงโทษปรับในอัตราที่ต่ำ ไม่สามารถแก้ไขพฤติกรรมกระทำผิดความผิดนั้น ๆ ได้ เช่น การทิ้งเศษขยะบนพื้นถนน การทำให้สวนสาธารณะสกปรก การพ่นสีตามกำแพงสาธารณะ ผู้กระทำผิดดังกล่าวควรจะถูกลงโทษด้วยการบังคับให้ไปทำความสะอาดตามสถานที่ต่างๆ ตามที่ศาลกำหนด และมีการเผยแพร่การบังคับโทษประเภทนี้ให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบโดยผ่านสื่อมวลชน ซึ่งจะเป็นมาตรการที่ใช้แทนโทษปรับได้อย่างมีประสิทธิภาพมาตรการหนึ่ง

สำหรับแนวทางในการนำมาตรการในรูปแบบของการทำให้เกิดความอับอาย มาใช้แทนการลงโทษปรับทางอาญา ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรนำมาใช้อย่างเป็นอิสระ เช่นเดียวกับการทำงานบริการสังคมมาตรการในรูปแบบการให้การศึกษาและการฝึกอบรม โดยไม่จำเป็นต้องผูกติดเงื่อนไขใดๆ และไม่จำเป็นว่าจะต้องอยู่บนเงื่อนไขว่าจำเลยมีพฤติการณ์จงใจฝ่าฝืนไม่ชำระค่าปรับหรือไม่ เพียงแต่ศาลเห็นหากผู้นั้นได้รับความอับอายจากการกระทำ ความผิดของตน จะทำให้ผู้นั้นสามารถแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีต่าง ๆ และทำประโยชน์ต่อสังคมได้ในอนาคต ศาลก็สามารถสั่งให้ผู้นั้นกระทำการใดๆ เพื่อให้เกิดความอับอายแทนการลงโทษปรับได้

4.4 วิธีการบังคับโทษปรับและการใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับในกรณีการลงโทษนิติบุคคล

จากการศึกษาพบว่า ประเภทของโทษที่จะลงแก่นิติบุคคลของประเทศไทยนั้น ยังไม่เพียงพอต่อการปราบปรามผู้กระทำผิดที่เป็นนิติบุคคล เนื่องจากมีโทษที่กำหนดขึ้นมาโดยเฉพาะสำหรับนิติบุคคล จึงไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ เพราะสถานะที่ต่างกันของบุคคลธรรมดากับนิติบุคคล ดังนั้น การบังคับใช้โทษกับนิติบุคคลจะถูกต้องเหมาะสมตรงตามความมุ่งหมายของการลงโทษ จำเป็นที่จะต้องมีวิธีการบังคับโทษปรับและมาตรการเสริมการลงโทษปรับนิติบุคคลโดยเฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการยึดทรัพย์แทนค่าปรับดังหัวข้อที่ 4.1.4 ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งผู้เขียนได้เสนอวิธีการบังคับโทษปรับเรื่องการผ่อนชำระค่าปรับและมาตรการมาเสริมโทษปรับ คือ การห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง รายละเอียดปรากฏดังต่อไปนี้

4.4.1 การผ่อนชำระค่าปรับ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การบังคับโทษปรับโดยการกักขังแทนค่าปรับไม่สามารถใช้ได้กับกรณีผู้กระทำผิดเป็นนิติบุคคล การบังคับโทษปรับกับนิติบุคคลจะใช้ได้เพียงวิธีการยึดทรัพย์แทนค่าปรับเท่านั้น ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า หากได้กำหนดวิธีการผ่อน

ชำระค่าปรับให้ชัดเจนและได้นำมาใช้กับกรณีของนิติบุคคลจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เนื่องจากหากนิติบุคคลไม่มีเงินมาชำระค่าปรับภายใน 30 วันตามที่กฎหมายกำหนด การนำวิธีการอนุญาตให้นิติบุคคลผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ จะสามารถแก้ปัญหาในกรณีที่จำเลยไม่สามารถชำระค่าปรับทั้งหมดได้ทันภายในกำหนดจนต้องทำการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับได้ เพราะเมื่อค่าปรับมีจำนวนสูงมาก การชำระค่าปรับเป็นจำนวนทั้งหมดภายในระยะเวลาอันสั้นอาจกระทำได้ยากยิ่ง หากจะต้องดำเนินการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับก็จะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี เพราะทรัพย์สินที่ขายได้อาจไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ ทั้งการยึดทรัพย์สินจะเป็นการก่อให้เกิดผลกระทบอย่างอื่นตามมาด้วย ซึ่งตรงจุดนี้ผู้เขียนเห็นว่า ควรกำหนดในกฎหมายให้ชัดเจนถึงดุลพินิจของศาลในการพิจารณาว่าจำเลยยังสามารถนำค่าปรับมาชำระต่อศาลได้หากว่าได้ยึดระยะเวลาออกไป และให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวด ๆ ได้ โดยการกำหนดจำนวนค่าปรับที่ต้องผ่อนชำระในแต่ละงวด และกำหนดจำนวนงวดและระยะเวลาการผ่อนชำระ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีมากกว่าการที่กำหนดให้ต้องทำการชำระค่าปรับภายในกำหนดระยะเวลา 30 วัน ทั้งยังสามารถทำให้กิจการของจำเลยดำเนินการต่อไปได้ และยังสามารถส่งผลดีต่อกับนิติบุคคลหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ การยินยอมให้นิติบุคคลผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวด ๆ ภายในเวลาที่ศาลกำหนด จะทำให้สามารถหลีกเลี่ยงการบังคับโทษปรับด้วยวิธีการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ถือหุ้นจำนวนมากที่ไม่รู้เห็นการกระทำ ความผิดของนิติบุคคลได้ และนอกจากนั้นศาลยังสามารถลงโทษปรับนิติบุคคลในจำนวนที่สูงได้ ทั้งนี้เพราะศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับได้ เป็นการลงโทษที่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้ากระทำความผิดอีก กล่าวคือ ศาลลงโทษปรับในจำนวนที่สูง แต่อนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับได้ โดยการกำหนดจำนวนค่าปรับในแต่ละงวดให้ไม่น้อยจนเกินไป และกำหนดจำนวนงวดในการผ่อนซึ่งต้องไม่นานจนเกินไปเช่นกัน เพราะจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่รู้สึกถึงโทษที่ตนได้รับอันจะทำให้ความมุ่งหมายของการลงโทษปรับเสียไป และประการสุดท้ายการนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดและต้องโทษปรับ จะช่วยแก้ปัญหาไม่ทำให้กิจการของนิติบุคคลต้องล้มเลิกไป บริษัทยังสามารถดำเนินงานต่อไปได้ ซึ่งนอกจากรัฐจะได้ประโยชน์โดยได้รับค่าปรับเต็มจำนวนแล้ว ยังทำให้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจและบรรยากาศการลงทุนของประเทศด้วย

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้กับกรณีผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคล โดยการยินยอมให้มีการผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวด ๆ ตามจำนวนเงินและระยะเวลาที่ศาลกำหนด เป็นวิธีการบังคับโทษปรับที่ประสิทธิภาพ เพราะทำให้สามารถบังคับค่าปรับได้ตามจำนวนที่ต้องการและทำให้บริษัทสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ เป็นการเปิดโอกาสให้บริษัทได้แก้ไขฟื้นฟูกิจการของตน ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะเกิดผลดีกว่าการบังคับค่าปรับโดยวิธียึดทรัพย์สินแทนค่าปรับที่มีผลกระทบต่อกิจการและทรัพย์สินของบริษัท ตลอดจนเกิดผลกระทบต่อผู้ถือหุ้นของบริษัทที่ไม่ได้รู้เห็นในการกระทำความผิดของนิติบุคคลด้วย

4.4.2 การห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง

ในกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) ถือว่าศาลเป็นผู้สร้างกฎหมาย การศึกษากฎหมายจะถือเอาคำพิพากษาหรือความเห็นของนักกฎหมายเป็นหลัก กฎหมายลายลักษณ์อักษรมีใช้น้อยมาก ด้วยเหตุนี้ การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยโดยการห้ามประกอบอาชีพ จึงมิได้ถูกกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่ให้อยู่ในดุลพินิจของศาล ซึ่งศาลจะคำนึงถึงหลักนิติธรรมประกอบกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาใช้บังคับ

ตัวอย่างเช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพเกิดจากแนวความคิดตามทฤษฎีอำนาจรัฐ และได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างกว้าง ๆ ในรัฐธรรมนูญ โดยบัญญัติให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิโดยธรรมชาติในการประกอบอาชีพ หรือธุรกิจที่ถูกต้องตามกฎหมาย ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายที่ใช้บังคับกับคนทุกคนที่ประกอบอาชีพเดียวกัน การห้ามประกอบอาชีพในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ควบคุมอาชีพหรือวิชาชีพนั้น (Code of Practice or Rules of Professional Conduct) และปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพนั้น ๆ ด้วย (Code of Ethic) นอกจากนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องสังกัดหรือขึ้นอยู่กับสมาคม หรือองค์การในแต่ละอาชีพ หากกระทำความผิดในทางวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นหลักปฏิบัติในวิชาชีพหรือจรรยาบรรณในวิชาชีพ จะต้องถูกเพิกถอนใบอนุญาตจากสมาคม หรือองค์การในแต่ละอาชีพนั้น ๆ ส่วนการประกอบอาชีพต่าง ๆ ก็จะมีสภาพเข้ามาดูแล เช่น สภาพแรงงาน เป็นต้น สิทธิของบุคคลในการประกอบอาชีพหรือธุรกิจนี้ แม้ว่าจะเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ตาม สิทธิดังกล่าวย่อมขึ้นอยู่กับอำนาจสูงสุดแห่งรัฐ ซึ่งรัฐมีอำนาจโดยชอบในอันที่จะออกกฎ ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ได้ ตามความจำเป็นและความเหมาะสม แต่จะต้องใช้ภายในขอบเขตอันเหมาะสม และไม่เป็นการริดรอนสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในอันที่จะดำเนินกิจการในอาชีพของตน

ดังนั้น หากการประกอบอาชีพการงาน วิชาชีพ หรือธุรกิจใด เป็นการรบกวนสิทธิของผู้อื่นหรือไม่สอดคล้องกับสวัสดิภาพของสาธารณชน รัฐอาจออกกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับ เพื่อควบคุมงานในอาชีพนั้นได้ เพราะรัฐธรรมนูญมิได้ค้ำประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการประกอบอาชีพ วิชาชีพ หรือธุรกิจ อันรบกวนสิทธิของสาธารณชนส่วนรวม นอกจากนี้ การออกกฎระเบียบเพื่อควบคุมมิได้จำกัดเฉพาะการประกอบอาชีพที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น แต่รวมถึงการประกอบอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายที่มีการดำเนินการใด ๆ ในวิถีทางที่อาจเป็นอันตรายต่อสาธารณชน หรือการเอาเปรียบ การฉ้อฉล แม้จะยังไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สาธารณชนก็ตาม หรือการประกอบอาชีพใด ๆ อันอาจกลายเป็นภัยคุกคาม

สวัสดิภาพของประชาชน ก็จำเป็นต้องถูกควบคุมเพื่อสาธารณประโยชน์ในอนาคตได้¹³ โดยการออกกฎหมายบังคับห้ามมิให้ประกอบธุรกิจ อาชีพ การค้าหรืออุตสาหกรรมนั้นได้

ส่วนประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ตัวอย่างเช่น ประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนีนั้น การบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยในส่วนที่เกี่ยวกับการห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง จะถูกบัญญัติไว้ในส่วนหนึ่งในประมวลกฎหมายอาญา และเป็นส่วนหนึ่งซึ่งเป็นรากฐานที่มาสำหรับการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยในเรื่องการห้ามประกอบอาชีพมาบังคับใช้ในประเทศไทย

ในประเทศฝรั่งเศส ตามประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติการห้ามประกอบอาชีพไว้ในส่วนของการลงโทษ และมักจะเป็นโทษอุปกรณ์หรือโทษประกอบมากกว่าที่จะเป็นโทษหลักหรือโทษประธาน โดยพิจารณาถึงสภาพอันตรายต่อสังคมด้านวิชาชีพ เช่น การห้ามรับราชการ ห้ามประกอบอาชีพนายธนาคาร ผู้จัดการบริษัท ผู้ตรวจบัญชี ครู อาจารย์ เป็นต้น และพิจารณาถึงสภาพอันตรายในสถานที่ประกอบการหรือลักษณะของธุรกิจ เช่น สถานผลิตครุภัณฑ์ สถานบริการเกี่ยวกับกิจการโรงแรม หอพัก บ้านเช่า ไนท์คลับ สถานเดินร่ำ สถานบริการหรือร้านจำหน่ายเครื่องดื่ม ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้าหรืออุตสาหกรรมนั้น นอกจากจะห้ามจำหน่ายเครื่องดื่มแล้ว ยังห้ามถึงอาชีพทางการค้าทุกประเภท ซึ่งอาจมีกำหนดระยะเวลาหรือห้ามตลอดไปก็ได้ และตามมาตรา 1750 แห่งประมวลรัษฎากร ได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้ที่กระทำความผิดทางภาษีอากรว่าอาจถูกห้ามประกอบอาชีพทุกชนิดที่เกี่ยวกับการค้า การอุตสาหกรรมหรืออาชีพอิสระได้

สำหรับประเทศเยอรมนี ตามประมวลกฎหมายอาญาระบบปัจจุบัน (Criminal Code (Strafgesetzbuch, StGB) ค.ศ. 2001) ได้แยกโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยออกจากกันและเรียกว่า มาตรการฟื้นฟูแก้ไขและความปลอดภัย (Measure of Rehabilitation and Security) โดยได้บัญญัติการห้ามประกอบอาชีพไว้ในมาตรา 70 ดังนี้

(1) ถ้าผู้ใดถูกศาลพิพากษาลงโทษในความผิดเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพหรือในทางการค้า หรือปฏิบัติหน้าที่ในทางวิชาชีพอันผิดกฎหมายอย่างร้ายแรงหรือไม่ถูกลงโทษเพียงเพราะไม่สามารถพิสูจน์ความผิดทางอาญาของผู้นั้นได้ หรือไม่อาจพิจารณาได้ด้วยเหตุอื่นอันคล้ายคลึงกัน ศาลอาจห้ามผู้นั้นมิให้ประกอบวิชาชีพ อาชีพ หรือทำการค้า หรือเกี่ยวกับการค้าตั้งแต่หนึ่งถึงห้าปี หากพิจารณาถึงตัวผู้กระทำความผิดและการกระทำที่เป็นอันตรายแล้ว หากให้ผู้นั้นประกอบวิชาชีพหรือทำการค้า หรือเกี่ยวกับการค้าต่อไป อาจกระทำ

¹³ ภาคภูมิ บัณฑิตราชกุล, "การใช้โทษทางอาญากำกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 60 - 61.

ความผิดอย่างร้ายแรงขึ้นอีก การห้ามนี้อาจสั่งได้โดยไม่มีกำหนดระยะเวลา ถ้าศาลเห็นว่าระยะเวลาห้ามห้าปีนั้นไม่เพียงพอที่จะป้องกันสังคมจากบุคคลอันเป็นภัยนั้นได้

(2) ถ้าจำเลยถูกห้ามประกอบวิชาชีพหรือเกี่ยวกับวิชาชีพ ทำการค้าหรือเกี่ยวกับการค้า อันมีกำหนดระยะเวลาจำกัด ช่วงเวลาต่ำสุดของการห้ามจะต้องไม่น้อยกว่าสามเดือน

(3) ตราบใดที่คำสั่งยังคงมีผลใช้บังคับอยู่ จำเลยจะประกอบวิชาชีพหรือเกี่ยวกับวิชาชีพ ทำการค้าหรือเกี่ยวกับการค้านั้นไม่ได้ หรือประกอบกิจการดังกล่าวแทนผู้อื่นหรือให้ผู้อื่นประกอบกิจการดังกล่าวแทนภายใต้คำสั่งของจำเลยไม่ได้

(4) การห้ามประกอบอาชีพ จะมีผลต่อเมื่อมีคำสั่งศาลถึงที่สุด ช่วงระยะเวลาที่จำเลยสูญเสียไปไม่ได้ประกอบวิชาชีพ สำหรับการห้ามที่เกิดขึ้นก่อนที่ศาลจะอ่านคำพิพากษา และมีข้อเท็จจริงว่าควรใช้มาตรการห้ามประกอบวิชาชีพสำหรับจำเลยนั้น ให้ถือเป็นระยะเวลาที่จะนำมาหักออกจากตามคำสั่งห้ามอันเป็นที่สุดของศาลได้ แต่ช่วงระยะเวลาที่จำเลยเสียไปในระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าพนักงานไม่อาจนำมาหักออกจากระยะเวลาดังกล่าวได้

สำหรับการเพิกถอนคำสั่งห้ามประกอบอาชีพนั้น ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 70 a พอสรุปได้ดังนี้

มาตรา 70 a เมื่อศาลมีคำสั่งห้ามแล้ว จะเพิกถอนคำสั่งได้เมื่อ

(1) สภาพอันตรายตามมาตรา 70(1) หหมดไป ซึ่งหมายถึง จำเลยไม่มีพฤติกรรมที่จะกระทำความผิดเช่นนั้นอีก

(2) คำสั่งห้ามของศาลมีผลใช้บังคับไปแล้วอย่างน้อย 1 ปี การคำนวณระยะเวลา 1 ปี ให้คำนวณเช่นเดียวกับที่ได้กล่าวไว้ในมาตรา 70(4)

(3) ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 56a และ c มาใช้ในการเพิกถอนคำสั่งห้ามประกอบอาชีพด้วย ซึ่งในมาตรา 56a เป็นเรื่องระยะเวลาของการคุมประพฤติ ให้ศาลเป็นผู้กำหนดระยะเวลาคุมประพฤติแก่จำเลยตามความเหมาะสม อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 2 ปี และสูงสุดไม่เกิน 5 ปี และระยะเวลาการคุมประพฤติ เริ่มมีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ศาลพิพากษา ส่วนมาตรา 56c นั้น เป็นเรื่องข้อกำหนดหรือแนวทางปฏิบัติในการคุมประพฤติ โดยให้ศาลแนะนำจำเลยตามความจำเป็นโดยไม่ฝ่าฝืนการดำเนินชีวิตของจำเลย คำแนะนำอาจทำได้ในแนวทางดังนี้ คือ ให้ปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับ การศึกษา การทำงาน ที่อยู่ ให้รายงานตัวต่อศาลภายในกำหนดเวลา หลีกเลี่ยงการติดต่อสมาคมกับผู้ที่สามารถกระตุ้นให้กระทำความผิดได้อีก และประการสำคัญคือ จำเลยจะต้องให้สัญญาว่าจะเป็นพลเมืองดี โดยไม่กระทำความผิดกฎหมายอีก

สำหรับประเทศไทย การห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทหนึ่ง¹⁴ ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 กล่าวคือ

“เมื่อศาลพิพากษาให้ลงโทษผู้ใด ถ้าศาลเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และเห็นว่าหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไป อาจจะทำให้ความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น มีกำหนดเวลาไม่เกินห้าปีนับแต่วันพ้นโทษไปแล้วก็ได้”

ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษผู้นั้นตามฐานความผิดแล้วและศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดนั้นได้กระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือความผิดเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ เช่น ผู้จัดการโรงแรมกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้าประเวณี ถ้าศาลเห็นว่าที่กระทำความผิดนั้น เพราะอาชีพเป็นผู้จัดการโรงแรมหากให้ดำเนินกิจการโรงแรมต่อไป อาจกระทำความผิดฐานค้าประเวณีขึ้นอีกได้¹⁵

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรนำมาตรการการห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง ประเภทนี้มาใช้กับกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดด้วย โดยใช้เป็นมาตรการเสริมการปรับ ซึ่งเป็นโทษที่ศาลจำเป็นต้องบังคับใช้เพราะโดยสภาพของกฎหมาย โดยให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการเลือกใช้มาตรการดังกล่าวให้เหมาะสมกับนิติบุคคล เนื่องจากกระทำความผิดของนิติบุคคลในบางครั้งได้สร้างความเสียหายอย่างมากต่อเศรษฐกิจโดยรวม เช่น ความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงประชาชน ความผิดที่กระทำโดยสถาบันการเงิน เป็นต้น หากห้ามมิให้นิติบุคคลประกอบอาชีพบางอย่างที่เป็นหนทางในการกระทำความผิดในอนาคต จะเป็นการป้องกันการกระทำความผิดได้ดีทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 50 ได้กำหนดให้การห้ามประกอบอาชีพบางอย่างเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยประการหนึ่ง และกำหนดให้ศาลสามารถควรกำหนดให้ศาลสามารถใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทนี้ได้ต่อเมื่อศาลได้

¹⁴ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 39 วิธีการเพื่อความปลอดภัยมีดังนี้

- (1) กักกัน
- (2) ห้ามเข้าเขตกำหนด
- (3) เรียกประกันทัณฑ์บน
- (4) คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล

¹⁵ โทเม็น ภักดิ์ภริย์, คำบรรยายประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะวิธีการเพื่อความ
ปลอดภัย (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด, 2523) , หน้า 70.

พิพากษาให้ลงโทษผู้ใดและศาลเห็นว่าผู้้นั้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และเห็นว่าหากผู้้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไป อาจจะกระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า ศาลควรจะสามารถสั่งใช้วิธีการห้ามประกอบอาชีพบางอย่างได้ ไม่ว่าผู้้นั้นจะถูกศาลพิพากษาลงโทษหรือไม่ก็ตาม เพียงแต่ศาลเห็นว่าผู้้นั้นกระทำความผิดหรืออาจจะกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และเห็นว่าหากผู้้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไป อาจจะกระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก ศาลอาจสั่งให้ห้ามผู้้นั้นประกอบอาชีพบางอย่างได้ โดยการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญามาตรา 50 ความดังต่อไปนี้

มาตรา 50

“เมื่อศาลพิพากษาให้ลงโทษหรือไม่ก็ตาม ถ้าศาลเห็นว่าผู้้นั้นกระทำความผิดหรือจะกระทำความผิด โดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และเห็นว่าหากผู้้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไป อาจจะกระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น มีกำหนดเวลาไม่เกินห้าปีนับแต่วันพ้นโทษ หรือพิพากษายกฟ้องแล้วแต่กรณีก็ได้”